

Ekonomické souvislosti lidských práv a svobod v oblasti životního prostředí

Tereza Kotková

Bakalářská práce
2013

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky
Ústav regionálního rozvoje, veřejné správy a práva
akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tereza KOTKOVÁ**
Osobní číslo: **M100012**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Management a ekonomika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Ekonomické souvislosti lidských práv a svobod
v oblasti životního prostředí**

Zásady pro vypracování:

Úvod

I. Teoretická část

- Rozeberte legislativu v oblasti základních lidských práv a svobod vztahující se k životnímu prostředí.
- Diskutujte ekonomické aspekty ochrany životního prostředí.

II. Praktická část

- Rozeberte vybranou judikaturu v oblasti ochrany práva na příznivé životní prostředí.
- Zhodnoťte možnosti uplatnění práva na životní prostředí.
- Formulujte opatření na posílení lidských práv a svobod v oblasti životního prostředí a diskutujte ekonomické souvislosti těchto návrhů.

Závěr

Rozsah bakalářské práce: cca 40
Rozsah příloh:
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

BLAHOŽ, JOSEF. Právo a životní prostředí: sborník referátů z vědecké konference. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2003, 108 s. ISBN 80-86775-00-3.
DAMOHORSKÝ, MILAN. Sbíрка praktických příkladů z práva životního prostředí. 2. aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 227 s. ISBN 978-80-7357-593-9.
DAMOHORSKÝ, MILAN. Právo životního prostředí. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 629 s. ISBN 978-80-7400-338-7.
FILIP, JAN. Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva. Dotisk 2. vyd. 2001. (Masarykova univerzita), Brno: Václav Klemm, 2011, 328 s. ISBN 978-80-904083-7-1.

Vedoucí bakalářské práce: prof. JUDr. PhDr. Miloš Večeřa, CSc.
Ústav regionálního rozvoje, veřejné správy a práva
Datum zadání bakalářské práce: 17. června 2013
Termín odevzdání bakalářské práce: 12. srpna 2013

Ve Zlíně dne 17. června 2013

prof. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
děkanka

doc. RNDr. Oldřich Hájek, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že:

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹;
- bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému,
- na mou bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²;
- podle § 60³ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;

¹ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování záverečných prací:

(1) Vysoká škola nezávisle či zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce udevzdávané uchazečem k obhajobě musí být již nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce požádat na své náklady výtisk, opisu nebo rozmnožování.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

² zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, utvořil nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě díla vytvořeného žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

³ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 33 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez náležitého důvodu, mohou se tyto osoby domáhat náhrady chybějícího příjmu jeho vůči a soudu. Ústavem § 33 odst. 3 zůstává neotřeseno.

- podle § 60⁴ odst. 2 a 3 mohou užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že:

- jsem bakalářskou/diplomovou práci zpracoval/a samostatně a použité informační zdroje jsem citoval/a;
- odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně 12.8.2013

⁴ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo.

(2) Není-li upraveno jinak, máte autor školního díla své dílo sdělit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s upravenými zájmy školy nebo školního či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školní či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výsledků jiná dotčeného v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle skutečnosti až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výsledků dotčeného školou nebo školním či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Cílem této práce je přiblížit pojem životní prostředí, jeho právo a ekonomické souvislosti spojené s jeho ochranou. V teoretické části se hlouběji věnuji právní úpravě životního prostředí a souvislostmi ekonomických vztahů s ochranou ŽP. V praktické části se zabývám soudní judikaturou zaměřenou na ochranu příznivého ŽP, hodnotím možnosti uplatnění práva na životní prostředí v ČR, formuluji opatření na posílení lidských práv a svobod v oblasti ŽP. V závěru práce se věnuji tomu, že zdravé ŽP je nákladnou hodnotou.

Klíčová slova: životní prostředí, ochrana a právo ŽP, základní lidská práva a svobody, ekonomické souvislosti

ABSTRACT

The aim of this work is to make closer the concept of environment, its rights and the economical relations connected with its protection. In the theoretical part I describe the legislation of environment and economic context of relationships with protection of environment deeply. In the practical part I deal with the practice of the court oriented on the protection of the convenient environment, judge possibility of application of environmental rights in the Czech Republic then I formulate arrangement for strengthening of human right and freedom in the environmental sphere. At the end of my bachelor's work I describe that the healthy environment is an expensive value.

Keywords: Environment, Protection and Rights of Environment, Basic Human Rights and Freedom, Economical Connection

Úvodem chci poděkovat vedoucímu své bakalářské práce prof. JUDr. PhDr. Miloši Večeřovi CSc. za trpělivost, odborné vedení a za věcné připomínky. Dále bych chtěla poděkovat rodičům za podporu a poskytnuté rady při psaní bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VYMEZENÍ POJMU „ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ“	12
2 PRÁVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ	13
2.1 HISTORICKÝ VÝVOJ	13
2.2 ZÁKLAD PRÁVNÍ ÚPRAVY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ.....	13
2.2.1 Ústavní základy	14
2.2.2 Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí	15
2.2.3 Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí.....	16
2.3 OSTATNÍ PROVÁDĚCÍ ZÁKONY.....	18
2.4 OBCE A PRÁVNÍ ÚPRAVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ	19
2.5 POHLED DE LEGE FERENDA.....	20
3 EKONOMICKÉ ASPEKTY OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ	21
3.1 VZTAHY MEZI EKONOMIKOU A ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍM.....	21
3.1.1 Administrativně-právní nástroje ochrany ŽP	22
3.1.2 Ekonomické nástroje ochrany ŽP	22
3.2 SELHÁNÍ TRŽNÍHO MECHANISMU PŘI OCHRANĚ ŽP	24
3.2.1 Teorie externalit	24
3.2.2 Způsoby internalizace negativních externalit.....	25
3.3 EKONOMICKY OPTIMÁLNÍ KVALITA ŽP	26
3.4 MAKROEKONOMICKÉ SOUVISLOSTI OCHRANY ŽP	26
3.4.1 Životní prostředí a hospodářský růst.....	27
3.4.2 Životní prostředí a zaměstnanost	27
3.4.3 Životní prostředí a cenová stabilita	28
3.4.4 Životní prostředí a mezinárodní obchod	28
3.5 PRINCIP TRVALE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	28
3.5.1 Programy udržitelného rozvoje ČR.....	29
3.5.2 Strategický plán pro období 2004 - 2009	30
3.5.3 Strategický rámec pro období 2010 - 2015	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
4 JUDIKATURA V OBLASTI OCHRANY PRÁVA NA PŘÍZNIVÉ ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	35
5 EMPIRICKÁ SONDA DO NÁZORŮ VEŘEJNOSTI NA UPLATŇOVÁNÍ PRÁVA NA INFORMACE O ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ VE MĚSTĚ KROMĚŘÍŽ	38
6 EKONOMICKÉ SOUVISLOSTI UPLATŇOVÁNÍ PRÁVA NA PŘÍZNIVÉ ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ VE MĚSTĚ KROMĚŘÍŽ	41
6.1 PROJEKT NA TVORBU PŘÍZNIVÉHO ŽP VE MĚSTĚ KROMĚŘÍŽI	43
6.2 PLÁN A NÁKLADY ODPADOVÉHO HOSPODÁŘSTVÍ MĚSTA KROMĚŘÍŽ.....	45
6.3 NÁVRHY KE ZLEPŠENÍ ŽP MĚSTA KROMĚŘÍŽE	47
6.3.1 Výsadba nových stromořadí.....	47
6.3.2 Odpadové hospodářství.....	48

6.3.3 Komunitní kompostování.....	49
ZÁVĚR	50
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	52
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	55
SEZNAM OBRÁZKŮ	56
SEZNAM PŘÍLOH.....	57

ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce jsou „Ekonomické souvislosti lidských práv a svobod v oblasti životního prostředí“. Jde o téma velmi aktuální, které je v současné době hodně diskutované. Zajistit příznivé životní prostředí je nejen otázkou vynaložení velkých finančních prostředků, ale vyžaduje i kvalitní právní úpravu.

Životní prostředí je navíc důležité pro každého člověka. Formuje a ovlivňuje jeho život, a proto je nutné zabránit jeho devastaci a pečovat o něj. Udržovat životní prostředí v příznivém stavu je nejen na nás samotných občanech. Je rovněž úkolem veřejné správy, aby se podílela na zkvalitňování vody, půdy či ovzduší, odstraňovala zdroje jejich znečištění a zlepšovala celkový stav životního prostředí.

V teoretické části seznámím čtenáře s obecnou definicí životního prostředí a následně s právní úpravou, kterou se problematika udržení jeho optimálního stavu řídí. Dalším tématem jsou státem využívané nástroje k ochraně životního prostředí, a také ekonomické vztahy s nimi související. Rovněž poukazuji na důležitost principu udržitelného rozvoje k vytváření a zachování příznivého životního prostředí.

V praktické části vyhodnotím judikaturu Ústavního soudu ve vztahu k životnímu prostředí, shrnu své názory na stávající českou právní úpravu. Na základě provedení empirické sondy se podrobněji zaměřím na možnosti uplatňování práva na informace o životním prostředí ve městě Kroměříži. Dále rozeberu problematiku péče o životní prostředí ve městě Kroměříži, popíši příklad připravovaného projektu a odpadového hospodářství z pohledu ekonomických souvislostí. Uvedu návrhy a doporučení, které by přispěly ke zlepšení životního prostředí a popíšu jejich ekonomické dopady do hospodaření města Kroměříže.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMU „ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ“

Základem mé práce jsou souvislosti práva na ochranu životního prostředí s ekonomickým pohledem na jeho uskutečňování v praxi.

Nejprve je tedy nutné definovat samotný pojem „životní prostředí“. Ve vymezení tohoto pojmu se odborná literatura různí, jednotliví autoři se zaměřují vždy na určitý aspekt ŽP a uplatňují odlišná hlediska. Rozdílně vymezují ŽP přírodovědci, biologové, právníci, sociologové a vědci dalších oborů.

Můžeme se setkat s autory, kteří konstatují, že pojem „životní prostředí“ se skládá ze dvou slov. Na druhé straně jsou autoři, kteří tento pojem definují jako nerozdělitelný celek. V zásadě jsou ale tyto definice téměř stejné.

Pokud tedy tento pojem rozčleníme na dvě samostatná slova - „životní“ a „prostředí“, každé z nich má svou vlastní definici. Při otázce, co znamená slovo „prostředí“, si každý okamžitě vybaví to, co se nachází kolem něj, ať už se jedná o živé či neživé složky přírody, o samotného člověka nebo jiné organismy. Prostředí ovšem není tvořeno pouze těmito organismy, ale i vztahy mezi nimi. Slovo „životní“ pak můžeme definovat jako příznivé podmínky pro život. Tedy ty podmínky, které život organismů podporují. Pokud by se totiž jednalo o podmínky, které organismu nevyhovují, už bychom nemohli mluvit o prostředí životním.

V současné době už ale nemusíme spekulovat, jak vlastně pojem „životní prostředí“ správně definovat. Jeho jediná výslovná definice je již zahrnuta v českém právu, a to v zákoně č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, který je definuje takto:

„Životním prostředím je vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie.“ (Česko, 1992, § 2)

Tato právní úprava tedy potvrzuje, co jsem již zmínila výše. Životní prostředí není prostředím pouze samotného člověka, ale také prostředím jiných živých organismů. Existuje vzájemná závislost mezi člověkem a životem jiných organismů, která je dána jejich neoddelitelností. (Kindl a David, 2000, s. 4)

2 PRÁVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

„Environmentální politika používá jako klíčové prostředky svého uskutečňování především právo a ekonomické nástroje. Právo je soubor pravidel chování, jejichž dodržování zaručuje státní moc. Normy, které stanoví práva a povinnosti, jsou právem materiálním, normy, které stanovují postupy uplatňování práva, jsou právem procesním.“ (Mezřický, 2005, s. 99)

2.1 Historický vývoj

Lidstvo odjakživa zasahuje do přírody a krajiny, a to především z toho důvodu, aby si ji upravilo dle svých potřeb. Ať už se jedná např. o vypalování lesů, přehrazování vodních toků či těžbu nerostných surovin - toto lidské konání bylo příčinou, že již v dřívějších dobách byly sepisovány zákony, vyhlášky, nařízení, které měly zabránit přílišnému drancování naší krajiny.

Průlomovým obdobím, kdy právo životního prostředí začalo zaujímat dominantní postavení v environmentální politice, byla 70. léta 20. století. V rámci našeho práva začaly vznikat normy a instituty (nové nebo novelizované) zaměřené na ochranu životního prostředí. Začaly se uplatňovat ekonomické nástroje ochrany ŽP a princip udržitelného rozvoje.

Další velké významné změny v České republice nastaly po roce 1989. Během krátké doby došlo nejen k vydání zákonů, které v oblasti ochrany ŽP chyběly (např. zákon o ochraně ovzduší, zákon o odpadech, aj.) nebo k obměně již zastaralých předpisů. K 1. lednu 1990 vzniklo samostatné Ministerstvo životního prostředí, v roce 1992 nabyl účinnosti Zákon o životním prostředí č. 17/1992 Sb. Vznik nových institucí, vydání nebo obměna příslušných zákonů, vyhlášek či předpisů, přispěl ke zkvalitnění ochrany ŽP.

Během dalších let, jako důsledek vstupu ČR do EU, se právní úprava ochrany životního prostředí v Česku začala postupně sladovat s unijním právem. Bylo nutné upravit environmentální standardy pro jednotný unijní trh, aby česká právní úprava nebyla v rozporu s právem EU.

2.2 Základ právní úpravy životního prostředí

Člověk, jako součást životního prostředí, si plně uvědomuje důležitost příznivého stavu svého okolí pro kvalitní život. Má potřebu zastavit jeho poškozování a ničení, snaží se jeho stav chránit a neustále zlepšovat. V právních systémech se objevuje stále více norem zamě-

řených na tyto cíle, právní rámec ŽP se rozšiřuje do oblasti politické, ekonomické, technické, vědecké či vzdělávací.

Ústavní zákony, tj. Ústava České republiky a Listina základních lidských práv a svobod, jsou vázány na konkretizaci v prováděcích zákonech. Můžeme je najít např. na webových stránkách Ministerstva ŽP.

Jedním z nejdůležitějších prováděcích zákonů týkajících se všeobecné ochrany životního prostředí je zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí (dále jen „zákon o životním prostředí“). Dále jsou to zejména zákon ČNR č. 388/1991 Sb., o Státním fondu životního prostředí a zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

„Zvláštní povahu má právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů. Toto právo je zvláštním projevem práva na informace jako práva politického. Ustanovení je provedeno zákonem č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí.“ (Filip, 2011, s. 122)

2.2.1 Ústavní základy

Ústavní základy týkající se ochrany životního prostředí najdeme v zákoně č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále jen „Ústava“) a v zákoně č. 2/1993 Sb., Listině základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Ačkoli tyto dva prameny disponují pojmy jako např. přírodní bohatství, příroda, životní prostředí, aj., jejich definice neuvádějí. Přesnější vymezení těchto a dalších souvisejících pojmů ponechávají na zákonu č. 17/1992 Sb., o životním prostředí.

Preambule Ústavy vyjadřuje odhodlání společně sřežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní bohatství, které je adresováno všem občanům. Ústava v čl. 7 ukládá přímou povinnost státu, aby dbal o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství. Pouze stát má dostatek nástrojů k tomu, aby problematiku využívání přírodních zdrojů a ochrany přírodního bohatství řešil komplexně dle platných zákonů.

Listina základních lidských práv a svobod pojednává o životním prostředí v čl. 11 a čl. 35.

Čl. 11 odst. 3 Listiny: „Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.“

Vhodný příklad k tomuto ustanovení uvádí Jančářová (2011, s. 46): „Vlastník lesa zamýšlí postavit na svém lesním pozemku rekreační objekt. Vzhledem k tomu, že les plní celou

řadu ekologických funkcí a záměr není v souladu se schválenou územně plánovací dokumentací, nebude povolen, což je v souladu s výše uvedeným ústavním omezením jeho vlastnického práva.“

Zájem jednotlivce musí ustoupit zájmu celé společnosti.

Čl. 35 odst. 1 Listiny: „Každý má právo na příznivé životní prostředí.“

Toto právo přísluší každému, souvisí s právem na život a s právem na ochranu zdraví. Reaguje na nezodpovědné činnosti lidí při přetváření krajiny. „Takové právo může zajistit reálně (do jisté míry) především stát zejména stanovením povinností a kladením mezí hospodářské činnosti fyzickým a právnickým osobám a přijímáním účinných opatření proti škůdcům životního prostředí. Právu každého na příznivé životní prostředí odpovídá zároveň povinnost každého předcházet znečišťování nebo poškozování životního prostředí a minimalizovat nepříznivé důsledky své činnosti na životní prostředí.“ (Blahož, 2003, s. 23)

Čl. 35 odst. 2 Listiny: „Každý má právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů.“

Informace o životním prostředí jsou nezbytné pro zkvalitnění lidského života. Toto právo je konkretizováno zákonem č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí. Je povinností všech státních orgánů, právnických a fyzických osob poskytovat informace dle citovaného zákona.

Čl. 35 odst. 3 Listiny: „Při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.“

Všem lidem bez rozdílu je tímto ustanovením uložena povinnost neohrozit a nepoškodit životní prostředí. Tato povinnost je konkretizována zákonem č. 17/1992, o životním prostředí a dalšími prováděcími předpisy.

2.2.2 Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí

Zákon o životním prostředí je jedním ze základních právních pramenů při ochraně životního prostředí, o něž se environmentální politika opírá. Má jednu nevýhodu a jednu zvláštnost.

Zákon sám o sobě slouží jako interpretační pomůcka. Tato obecná právní norma určuje, že mezní hodnoty jsou stanovené zvláštními předpisy. Má v podstatě pouze deklaratorní charakter - pokud je v praxi aplikovatelný, pak pouze společně s jinými zákony (Damohorský, 2010, s. 34).

Jako jeden z mála je tento zákon uvozen preambulí, v níž zákonodárce konstatuje, že si je vědom své odpovědnosti za zachování příznivého životního prostředí budoucím generacím a zároveň zdůrazňuje, že právo na příznivé životní prostředí je jedním ze základních práv člověka. (Charvát, 2001)

Dle § 1 je účelem zákona o ŽP vymezení základních pojmů (viz. §§ 2 - 10), stanovení základních zásad ochrany životního prostředí (§§ 11 - 16) a stanovení povinností fyzickým a právnickým osobám při ochraně a zlepšování stavu životního prostředí a při využívání přírodních zdrojů (§§ 17 - 19). Rovněž stanovuje odpovědnost za porušení těchto povinností a jejich sankcionování. Dle ustanovení § 30 jsou příslušné orgány státní správy pro životní prostředí oprávněny rozhodovat o předběžném opatření při hrozícím nebo již stávajícím nebezpečí poškození životního prostředí, a to buď dočasným zastavením, nebo jen omezením činnosti. Na závěr zákon uvádí ekonomické nástroje užívané při ochraně životního prostředí.

2.2.3 Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí

Každý má možnost domáhat se informací o stavu životního prostředí, pokud tyto informace dané instituce nezveřejní samy. Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí stanovuje způsoby a podmínky zpřístupňování informací - buď aktivně, tedy neomezenému okruhu subjektů, aniž by byla potřeba podat žádost, nebo pasivně s nutným podáním žádosti jednotlivým žadatelem. Jančářová (2011, s. 51 - 52) uvádí: „Aktivně, bez nutnosti podávat žádost o jejich zpřístupnění, jsou zpřístupňovány například informace na Geoportálu, Zpráva o stavu životního prostředí a dále dokumenty zpřístupňované podle zvláštní právní úpravy (posuzování vlivů na životní prostředí, integrované povolování aj.). Další formou aktivního zpřístupňování informací o životním prostředí jsou registry, zejména Integrovaný registr znečišťování životního prostředí zřízený v režimu zákona č. 25/2008 Sb.“

Informacemi o ŽP se dle citovaného zákona rozumí informace, které vypovídají zejména o

1. stavu a vývoji ŽP, o příčinách a důsledcích tohoto stavu,

2. připravovaných nebo prováděných činnostech a opatřeních a o uzavíraných dohodách, které mají nebo by mohly mít vliv na stav ŽP a jeho složek,
3. stavu složek ŽP, včetně geneticky modifikovaných organismů, a o interakci mezi nimi, o látkách, energii, hluku, záření, odpadech včetně radioaktivních odpadů a dalších emisích do ŽP, které ovlivňují nebo mohou ovlivňovat jeho složky, a o důsledcích těchto emisí,
4. využívání přírodních zdrojů a jeho důsledcích na ŽP a rovněž údaje nezbytné pro vyhodnocování příčin a důsledků tohoto využívání a jeho vlivů na živé organismy a společnost,
5. vlivech staveb, činností, technologií a výrobků na ŽP a veřejné zdraví a o posuzování vlivů na ŽP,
6. správních řízeních ve věcech ŽP, posuzování vlivů na ŽP, peticích a stížnostech v těchto věcech a jejich vyřízení a rovněž informace obsažené v písemnostech týkajících se zvláště chráněných součástí přírody a dalších součástí ŽP chráněných podle zvláštních předpisů,
7. ekonomických a finančních analýzách použitých v rozhodování a dalších opatřeních a postupech ve věcech ŽP, pokud byly pořízeny zcela nebo zčásti z veřejných prostředků,
8. stavu veřejného zdraví, bezpečnosti a podmínkách života lidí, pokud jsou nebo mohou být ovlivněny stavem složek ŽP, emisemi nebo činnostmi, opatřeními a dohodami podle bodu 2,
9. stavu kulturních a architektonických památek, pokud jsou nebo mohou být ovlivněny stavem složek ŽP, emisemi nebo činnostmi, opatřeními a dohodami podle bodu 2,
10. zprávách o provádění a plnění právních předpisů v oblasti ochrany ŽP,
11. mezinárodních, státních, regionálních a místních strategiích a programech, akčních plánech apod., jichž se ČR účastní, a zprávách o jejich plnění,
12. mezinárodních závazcích týkajících se ŽP a o plnění závazků vyplývajících z mezinárodních smluv, jimiž je ČR vázána,
13. zdrojích informací o stavu ŽP a přírodních zdrojů.

Zákon dále stanovuje subjekty povinné ke zveřejňování informací o ŽP, jakým způsobem informace zpřístupňovat, jak postupovat při případném podávání žádosti a jiné potřebné informace týkající se tohoto problému. Zákon určuje Ministerstvu životního prostředí povinnosti a konkretizuje jeho činnost ve vztahu ke zveřejňování povinných informací. Zákon zavádí pojem zpráva o stavu ŽP, určuje správním orgánům obecná pravidla pro environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu.

2.3 Ostatní prováděcí zákony

Ostatní prováděcí zákony upravují ucelené oblasti práva na příznivé ŽP, jako je vodní nebo odpadové hospodářství, ochrana ovzduší, ochrana přírody, ochrana půdního fondu a lesní hospodářství, geologie a hornictví, posuzování vlivů na ŽP, prevence závažných havárií, geneticky modifikované organismy, integrovaná prevence znečišťování, hospodaření s energií, omezování emisí hluku, ochrana klimatu, předcházení ekologické újmy a nakládání s chemickými látkami.

Jedná se např. o zákon

- č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů,

- č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů,

- č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší,

- č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů,

- č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů,

- č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů,

- č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na ŽP, ve znění pozdějších předpisů,

- č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a její nápravě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,

- č. 350/2011 Sb., o chemických látkách a chemických směsích a o změně některých zákonů (chemický zákon).

Zákony upravující výše uvedené oblasti práva na příznivé ŽP jsou v praxi prováděny dalšími právními předpisy. Ministerstvo vydává nařízení a vyhlášky, kterými blíže specifikuje problematiku, řešení konkrétních situací a sankce za porušení stanovených pravidel v jednotlivých oblastech ochrany ŽP.

2.4 Obce a právní úprava životního prostředí

Není to pouze zákonodárce, kdo je oprávněn upravovat oblast ŽP vydáváním zákonných norem. Rovněž místní samosprávné orgány - obce mají pravomoc vydávat obecně závazné vyhlášky a nařízení, vytvářet územní plány a vybírat poplatky, kterými na svých katastrálních územích zabezpečují ochranu ŽP a práva občanů na jeho příznivý stav.

Tyto obecně závazné vyhlášky a nařízení upravující ŽP jsou obce oprávněny vydávat pouze v těch právních vztazích, které se týkají jich samotných a jejich občanů, tedy vztahů na spravovaném katastrálním území. Vytvářejí tak právní podmínky pro příznivé ŽP v souladu s místními předpoklady a zvyklostmi, přičemž jsou povinny řídit se zákonem a jinými právními předpisy vydanými na základě zákona.

V obecně závazných vyhláškách mohou obce stanovovat výši a splatnost poplatků, osvobození a úlevy od poplatků, lhůty pro ohlašovací povinnost poplatníků, určovat zóny s omezením provozu motorových vozidel (nízkoemisní zóny), udávat emisní kategorie vozidel s povolením vjezdu do vymezených zón, častost vyvážení a místa sběru odpadů, vymezovat prostory pro pohyb psů, aj. Dále je uveden výčet oblastí týkajících se ŽP, kterými jsou obce oprávněny regulovat:

- poplatky za komunální odpad,
- místní poplatky za provoz systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů,
- způsob komunitního kompostování a využití zeleného kompostu k údržbě a obnově veřejné zeleně na území obce,
- podmínky pro spalování nebo zákaz pro spalování rostlinných materiálů,
- místní poplatky za povolení k vjezdu motorových vozidel do vybraných míst a částí měst,
- zóny s omezením provozu motorových vozidel,
- pohyb psů na veřejném prostranství a prostory pro jejich volné pobíhání.

Těmito právními předpisy se obce na svých územích snaží alespoň z části eliminovat nepříznivé vlivy, které působí na ŽP a chránit ho před devastací.

2.5 Pohled de lege ferenda

Právo životního prostředí je v současné době považováno za samostatný právní obor, a to jak na úrovni vnitrostátní, tak i mezinárodní. Zahrnuje velké množství právních předpisů, z nichž jsem pro svou práci vybrala jen ty, které se týkají uplatňování práva na příznivé ŽP a jeho ochranu a práva na poskytování informací o stavu ŽP.

I když se na první pohled zdá, že popsaná stávající česká právní úprava je na vysoké úrovni a detailně řeší veškeré související oblasti, odborníci na ochranu ŽP neustále navrhují její novelizace. Z množství prováděných úprav je zřejmé, že odborná veřejnost je považuje za nutné. Příliš častá novelizace a nejednoznačnost však vede k právní nejistotě a zvyšuje náročnost práce příslušných orgánů při výkonu správních činností v oblasti ochrany ŽP. Pro úředníky a občany by byla orientace v zákonech jednodušší, kdyby zákony upravující oblast ŽP byly stabilnější.

Prospěšná by ale byla pružnost právních norem a možnost přizpůsobit je ekonomickým potřebám. Možnost zvýšení poplatků za provoz systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů by mohla být vhodným ekonomickým nástrojem při hospodaření mnoha obcí. Takto získané finanční prostředky by mohly využít např. na kvalitnější údržbu zeleně, rozšíření úklidu veřejných prostranství a byly by možná opět kousek blíž k uskutečnění některých projektů v rámci zlepšení městského životního prostředí.

3 EKONOMICKÉ ASPEKTY OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

3.1 Vztahy mezi ekonomikou a životním prostředím

V současné době neustálého rozvoje a růstu lidské populace jsou vztahy mezi ekonomikou a životním prostředím téměř neoddělitelné. Je to tedy hlavně člověk, který svými ekonomickými aktivitami ovlivňuje kvalitu životního prostředí (Vejchodská, 2009, s. 11). Spotřeba stále roste, je kladen důraz na vývoj nových technologií výroby a lidská „ruka“ bez přestání přetváří i samotnou krajinu. Stabilita ekosystémů není narušena jen v České republice, ale je problematikou celosvětovou.

Příznivé fungování životního prostředí je pro ekonomiku nezbytné, a to především jeho následující čtyři základní funkce, které jmenuje Seják (2005, s. 58):

1. poskytuje přírodní zdroje,
2. slouží jako úložiště odpadů a emisí z výroby a spotřeby,
3. je zdrojem životního prostoru a přírodních krás,
4. je podmínkou a zdrojem života.

Životní prostředí je poskytovatelem přírodních zdrojů pro výrobu, pro potřebu přežití člověka či jiných organismů. Je útočištěm mnoha živočichů, slouží nám k rekreaci, ale také např. k uložení odpadů. Pro ekonomické činnosti jsou využívány jak zdroje obnovitelné, tak i ty neobnovitelné. Příroda je pro potřeby lidstva využívána odjakživa a nedokáže se regenerovat tak rychle jako dříve. Z dlouhodobého hlediska je tedy zcela zřejmé, že kvalitativní ekonomický růst a ekologicky udržitelný rozvoj se neobejdou jeden bez druhého (Seják, 2005, s. 59). Tudíž na varování, že další ekonomický růst narazí na své limity v podobě omezenosti přírodních zdrojů, musíme reagovat (Tošovská et al., 2010, s. 1)

Zásahy do životního prostředí a jeho poškozování vedou k tomu, že se kvalita životního prostředí dostává do centra pozornosti. Jedno z mála možných řešení ochrany ŽP spočívá v tom, že výrobci vyrábí ekologicky šetrné výrobky a ekologicky uvažující spotřebitelé jsou za tyto výrobky ochotni zaplatit. Dále můžeme např. ovlivnit spotřebu přírodních zdrojů, omezovat proud nežádoucích emisí a odpadů z ekonomické činnosti do prostředí, podporovat opakované využívání výstupů ekonomické činnosti a recyklaci a usilovat o to, aby se obnovila přirozená regenerační schopnost prostředí (Moldan a kol., 1997, s. 12-13).

K tomu, aby ekonomika vůbec mohla řádně a důsledně chránit ŽP, musí nejprve hledat příčiny selhání ochrany ŽP. Nalézají je v tržních selháních, nevhodné politice nebo přímo v nedostatečné ochraně ŽP samotnou vládou. Tyto problémy většina ekonomik v současné době řeší prostřednictvím administrativně-právních a ekonomických nástrojů, které vlády využívají kombinovaně, tzn. jako „nástrojový mix“.

3.1.1 Administrativně-právní nástroje ochrany ŽP

Využívání administrativně-právních nástrojů environmentální politiky je závislé především na rozhodnutích státu a veřejné správy. Ty v tomto případě zastupují společnost, potažmo zájmy občanů, a ukládají tak povinnosti, stanovují meze, udávají příkazy či zákazy, a to nejčastěji formou nařízení, limitů nebo standardů.

Mezi nejtypičtější administrativně-právní nástroje patří již zmíněné příkazy, zákazy, povolení či omezení. Mohou vyplývat buď přímo ze samotného zákona, nebo být obsažena v rozhodnutích či jiných opatřeních ze strany veřejné správy. Jsou to např. zákonem stanovené meze pro udržení příznivého životního prostředí, emisní a imisní limity při znečištění vody a ovzduší, pozastavení nebo úplné zastavení činnosti. Jsou ukládány buď v podobě obecných povinností pro široký okruh subjektů, nebo jsou uvedeny jako zvláštní povinnosti mířené na konkrétní subjekty v podobě podnikatelů, subjektů nakládajících s nebezpečnými látkami nebo provozujících činnosti s vysokým rizikem poškození životního prostředí (Pekárek et al., 2009, s. 29).

Velký význam v oblasti administrativně-právních nástrojů mají i samotná řízení, procesy či postupy státních orgánů. Jedná se např. o kontrolu užívání půdy a hospodaření s odpadem nebo proces zkoumání a posuzování jednotlivých vlivů na životní prostředí.

Bohužel i tyto nástroje mají své nedostatky. Jsou sice účinné, ale k dosažení environmentálních efektů moc nákladné. Zákony mohou být obejity, pokud v nich dané subjekty objeví skulinku, aby nemusely dostat právním následkům. Plně také souhlasím s názorem Mežrického (2005, s. 69), který konstatuje, že administrativně-právní řízení není tak účinné při styku s dočasně působícími, mobilními anebo malými firmami, jež je obtížné identifikovat a získat o nich informace.

3.1.2 Ekonomické nástroje ochrany ŽP

Samotné administrativně-právní nástroje ale nebyly tak důsledné, jak se předpokládalo, a proto se společně s nimi začaly uplatňovat také nástroje ekonomické. Tyto prostředky

jsou pokládány za nejvhodnější a nejúčinnější nástroje používané při ochraně životního prostředí. Jejich úlohou není pouze ochrana životního prostředí, ale také snížení nákladů veřejné správy při administrativních řízeních. Ekonomickými nástroji jsou opatření finanční povahy, jimiž jsou v oblasti ochrany ŽP především různé dotace nebo příspěvky, poplatky, ekologické daně nebo zálohové systémy na vybrané skleněné a plastové lahve.

a) Poplatky

Poplatky jsou povinné, zákonem stanovené platby, které jsou subjekty povinny uhradit. V současnosti u nás představují nejdůležitější skupinu ekonomických nástrojů v rámci ochrany ŽP. Především se jedná o poplatky za znečišťování životního prostředí a za využívání přírodních zdrojů. Podrobněji je můžeme rozčlenit na úplaty za vypouštění odpadních vod, za odběry podzemní vody, poplatky za znečišťování ovzduší nebo ukládání odpadů, odvody za vyčlenění zemědělské půdy, poplatky za spotřebu látek poškozujících ozonovou vrstvu aj. (Moldan a kol., 1997, s. 47). Velká část těchto poplatků plyne do příjmů Státního fondu životního prostředí (SFŽP).

b) Ekologické daně

Ekologické daně, které souvisí s ochranou životního prostředí, jsou v České republice novinkou několika posledních let. Jsou přímými výnosy pro státní rozpočet a patří mezi ně daň ze zemního plynu a některých dalších plynů, daň z pevných paliv a daň z elektřiny. Avšak ne všechny metody využívání těchto přírodních zdrojů jsou zdaněny. Mezi ty osvobozené patří např. plyn určený pro výrobu tepla v domácnostech, paliva určená k výrobě koksu nebo elektřina, která je ekologicky šetrná. Důvodem tohoto osvobození je víra v to, že se budou více využívat obnovitelné zdroje, než ty vyčerpatelné. (Czech Trade, © 1997 - 2013)

c) Dotace

Dotace hrají největší roli v rámci pozitivní ekonomické stimulace. Mezi nejvýznamnější zdroje dotací patří státní rozpočet a SFŽP. Dalším pramenem dotací jsou zahraniční pomoci. Ty jsou směřovány hlavně na podporu neinvestičních ekologických projektů a akcí. Tyto dotace jsou v menší míře poskytovány podnikatelským subjektům a z větší části obcím a neziskovým organizacím. (Moldan a kol., 1997, s. 57)

Jednou z podmínek použití dotací bývá často i vytvoření nových pracovních míst. Ta napomáhají jak zaměstnanosti, tak tvorbě příznivého ŽP. Obce a města využívají zaměstnance placené pomocí takovýchto dotací na úklid a údržbu veřejných prostranství.

3.2 Selhání tržního mechanismu při ochraně ŽP

Některé statky a služby životního prostředí neodpovídají klasické poptávce či nabídce na trhu. Ocenění některých složek může být zavádějící, některé cenu ani nemají. Jak bychom vlastně mohli ocenit např. takový vzduch nebo čistou vodu ze studánky v lese? Protože jsou tyto statky dostupné všem, nikým nehlídané, je velmi těžké určit jejich konkrétní cenu. Nedokážeme rovněž přesně určit, zda je těchto statků ještě dostatečné množství. Tímto je zapříčiněno selhání trhu při ochraně ŽP a vznik externalit.

3.2.1 Teorie externalit

Externality jsou již v současné době velice známým pojmem, co se týče oblasti ekonomiky nebo životního prostředí. Jsou nejčastějším narušitelem efektivního fungování trhu a ochrany životního prostředí. Existují nejen externality negativní, ale i pozitivní.

Negativní externality neboli externí náklady vznikají tehdy, když konkrétní subjekt při svých činnostech nenese veškeré vznikající náklady sám, ale jejich část přenáší na ostatní, aniž by s tím souhlasili. Působí tedy škody někomu jinému a nekompensuje mu je. (Vejchodská, 2009, s. 27)

Vhodným příkladem k pochopení negativních externalit může být hromadná doprava vs. osobní automobil. Hromadná doprava pojme velké množství cestujících, čímž méně znečišťuje ovzduší. Pokud se ale každý cestující rozhodne koupit osobní automobil a jezdit každý den do práce sám, znamená to velký nápor na ovzduší v podobě zplodin z automobilů. Tímto poškozením ŽP trpí nejenom ti, kteří si automobil pořídili, ale i ti, kteří denně jezdí hromadnou dopravou.

Pozitivní externality lze definovat obdobným způsobem. Vznikají tehdy, když subjekt ze své činnosti nebo svého majetku má sice výnos, ale jeho část přenáší i na ostatní členy společnosti, aniž by s tím on sám souhlasil.

Příkladem pozitivní externality může být situace, kdy se majitel na rozlehlé polní ploše rozhodne vybudovat menší lesík, aby měl kde kácet dřevo. Z pokáceného dřeva bude mít výnos. Pro ostatní členy společnosti je lesík rovněž přínosem, protože stromy pročišťují

ovzduší nebo regulují odtok srážkových vod. Může dojít např. i ke zkvalitnění vody v blízkých obcích, avšak tyto obce majiteli lesa za tento příznivý vliv na ŽP nic neplatí (Mezřický, 2005, s. 115).

Společnost se snaží podporovat externality pozitivní a eliminovat ty negativní. Pouze v ojedinělých případech externality nevznikají vůbec. A to tehdy, kdy podnik nebo spotřebitel hradí veškeré náklady, které mu vznikají nebo nedochází ani k neúmyslnému přenášení přínosů na jiné osoby. (Vejchodská, 2009, s. 27) Světové ekonomiky však budou mít se vznikajícími negativními externalitami neustálé problémy. Vhodným řešením této situace je snaha o internalizaci negativních externalit.

3.2.2 Způsoby internalizace negativních externalit

Ekonomickým řešením ochrany životního prostředí ve vztahu ke vzniku negativních externalit je jejich internalizace. Je to snaha začlenit v co největší míře vzniklé externí náklady již do výrobních nákladů znečišťovatelů. Tím se externí náklady změň na náklady interní. Vlivem tohoto opatření se firmy a podnikatelé chovají šetrněji k životnímu prostředí. Není však možné internalizovat veškeré externality. Kvantifikovat a indentifikovat škodlivé vlivy na ŽP je nákladné a někdy neproveditelné. (Mezřický, 2005, s. 116; Seják, 2005, s. 56)

Při procesu internalizace je velmi důležité rozdělit externality na veřejné a soukromé.

Veřejnou externalitou je taková externalita, která působí na velké množství subjektů. V případě jejího vzniku je zapotřebí zásahu státu neboli vlády. Environmentální politika v tomto případě využívá prostředky přímé regulace, tzn. zákazy, příkazy, omezení aj. a také ekonomické nástroje. Veškeré tyto prostředky jsem již zmiňovala v předchozí kapitole. Dalším způsobem, jak může stát do této problematiky zasáhnout, je řízení výrobního procesu, např. uložení povinnosti výrobcům využívat a preferovat dostupné technologie šetřící ŽP (Mezřický, 2005, s. 117).

V případě soukromých externalit se jedná o působení mezi konkrétními subjekty. Lze zde identifikovat jak původce, tak i poškozeného touto externalitou. Stejně tak můžeme s určitostí říci, v jakém množství daná externalita vznikla. Stát do vyřešení problému nezasahuje vůbec, pouze vytváří potřebnou legislativu. Záležitost již pak projednávají dotčené subjekty samy s cílem dosáhnout efektivního řešení formou jisté domluvy či dohody.

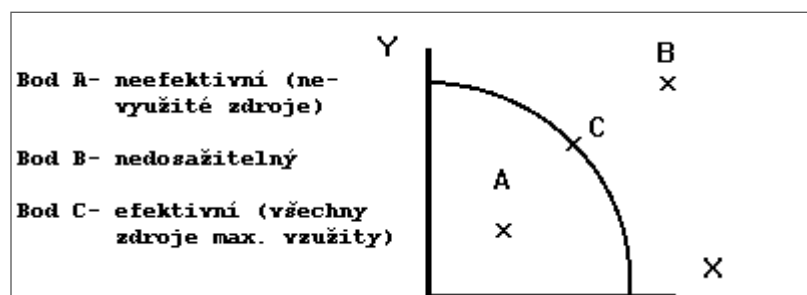
3.3 Ekonomicky optimální kvalita ŽP

Určit přesně optimální kvalitu ŽP není jednoduché. Co se týče ekonomiky, je podle ní optimální ŽP takové, které není znečištěno vůbec. O takovém prostředí se ovšem v současné době již ani nedá hovořit. Tento pojem je tedy vhodnější přeformulovat na „optimální úroveň znečištění ŽP“. Znečištění je způsobeno látkami v podobě emisí a odpadů, které se uvolňují do půdy, vody, ovzduší. Optimální znečištění je potom takové, které příroda dokáže vstřebat beze škod. To, co je nad stanovené meze, je již škodlivé a dle zákona sankcionovatelné.

V souvislosti s ekonomicky optimální kvalitou ŽP je také nutno připomenout výdaje (náklady) na její udržení. Do nich můžeme obecně zahrnout výdaje na prevenci a následnou kontrolu kvality životního prostředí, stejně tak i výdaje na průběžné či úplné odstranění vzniklých škod na životním prostředí (Mezříčský, 2005, s. 118). Stát by neměl být jediným zdrojem financování těchto činností. Je nezbytné, aby se na ochraně životního prostředí podílely i samotné podniky nebo jedinci, kteří ho znečišťují.

3.4 Makroekonomické souvislosti ochrany ŽP

Vláda záměrně ovlivňuje ekonomický rozvoj země. Snaží se dosáhnout splnění makroekonomických cílů a současně dbát o kvalitu životního prostředí a neustále ji zvyšovat. Pokud se zvyšuje úroveň životního prostředí, musí se optimalizovat dané makroekonomické cíle. Snáze to lze vysvětlit pomocí křivky, tzv. „hranice produkčních možností“. (Moldan a kol., 1997, str. 14)

Obr. 1. Hranice produkčních možností ekonomiky (Köppel, 2000)

Za osu X zvolíme úroveň produkce materiálních statků, za osu Y zvolíme kvalitu životního prostředí. Bod A značí neefektivnost využívaných zdrojů. Za daných okolností můžeme zvýšit ochranu ŽP a rovněž také produkci. Tím se posuneme do bodu C, kdy poskytované zdroje využíváme zcela efektivně, a úroveň ŽP se zvyšuje.

Makroekonomie se tedy snaží optimalizovat zdroje tak, aby je využívala v co největší možné míře a zároveň nedocházelo k újmě na kvalitě ŽP. Makroekonomickými cíly, které je nutno optimalizovat s ohledem na kvalitu životního prostředí, jsou hospodářský růst, zaměstnanost, cenová stabilita a mezinárodní obchod.

3.4.1 Životní prostředí a hospodářský růst

Hospodářský růst je v makroekonomice vyjádřen prostřednictvím hrubého domácího produktu (HDP). V souvislosti s životním prostředím je ale míra tohoto ukazatele zavádějící. Náklady vynaložené na ochranu ŽP se do něj započítávají v plné míře, kdežto škody ze znečištění buď vůbec, nebo jen částečně. Hospodářský růst se v tomto případě paradoxně zvyšuje, stejně jako životní úroveň, i když by to mělo být naopak. Jedná se zejména o případy, kdy dochází ke škodám na zdraví, poničení fauny a flóry, narušení klimatu a podnebí, dále to souvisí s vynakládáním prostředků na odstraňování zbytečně způsobených škod nebo těžbou neobnovitelných zdrojů (Moldan a kol., 1997, s. 17).

Mezřický (2005, s. 137) uvádí, že tradiční vyčíslování HDP má omezenou vypovídací schopnost především proto, že neumožňuje vyjádřit „ekologickou náročnost“ hospodářského růstu. S tímto tvrzením plně souhlasím.

3.4.2 Životní prostředí a zaměstnanost

Politika ochrany životního prostředí a politika zaměstnanosti byly v dřívějších dobách řešeny každá samostatně. Souvislosti mezi těmito obory se staly aktuálními poměrně nedávno, od druhé poloviny 20. století. Příčinou byl velký nárůst nezaměstnanosti a nárůst ekologických problémů. Tak jako je paradoxní ochrana ŽP a růst HDP, stejně tak je paradoxní i souvislost mezi ochranou ŽP a zaměstnaností.

Ochrana životního prostředí působí na míru zaměstnanosti negativně formou omezování pracovních míst (za určitých podmínek a v určitých oblastech). V některých případech také zvyšuje výrobní náklady (nucené nové technologie pro výrobu, nové daně a poplatky spojené s ochranou ŽP) nebo dokonce uzavírá firemní pobočky a tím zvyšuje míru nezaměstnanosti. Paradoxem potom je, že ochrana ŽP naopak také vyvolává nové aktivity, které nejsou nikým zastoupeny, a tak vytváří nová pracovní místa. (Moldan a kol., 1997, s. 19)

3.4.3 Životní prostředí a cenová stabilita

Dopad ochrany životního prostředí na cenovou stabilitu se výrazně projevuje ve zvýšení finálních cen výrobků a služeb ekologicky náročných na výrobu. Pro podniky bývá nejdražší první fáze, kdy v platnost vstupuje nová legislativa na ochranu ŽP. (Mezřický, 2005, s. 138) Společnosti musí vynaložit nárazově větší finanční výdaje, které ovlivní jejich náklady, stejně tak prodejní ceny výrobků a služeb. Firmy tím přicházejí o své zákazníky, vyrábějí méně zboží a ztrácejí konkurenceschopnost. Jakmile se však výroba za pomoci nových technologií ustálí, a nemusí již být vynakládány přespříliš velké výdaje spojené s ochranou ŽP, může již docházet k poklesu cen a k jejich stabilizaci.

3.4.4 Životní prostředí a mezinárodní obchod

Co se týče vývozu a dovozu, také zde hraje ochrana životního prostředí velmi důležitou roli. I přes rámec unijního sjednocení legislativy v oblasti ochrany ŽP neuplatňují všechny země striktně stejná opatření na tuto ochranu. V některých zemích sice mohou platit méně přísná opatření oproti jiným, na vývoz to ale působí pozitivně pouze krátkodobě. Z dlouhodobého hlediska se výrobci nedokážou přizpůsobit přísnějším podmínkám platných v okolních zemích. Proto nemohou své výrobky exportovat a ztrácejí kontakty se zahraničními odběrateli.

V současné době již většina vyspělých ekonomik uplatňuje přísnou ochranu ŽP v mezinárodním obchodě. Ta mobilizuje pokrok a inovační aktivitu a rozšiřuje okruh vývozních šancí. Prodej energeticky a materiálově úsporné technologie nebo samotných ekologicky šetrných výrobků nezaostává. Jsou stále výhodnějšími vývozními položkami. Produkce těchto výrobků a služeb je nazývána jako „ekologický průmysl“ a ve vývozu zaujímá stále významnějšího postavení. (Moldan a kol., 1997, s. 22)

3.5 Princip trvale udržitelného rozvoje

Nejen samotná ochrana životního prostředí, ale i strategie trvale udržitelného rozvoje, která je společenským posláním všech vládních i většiny soukromých institucí, podporuje tvorbu příznivého ŽP. Součástí této strategie není pouhé zachování příznivého životního prostředí, ale také hospodářský a společenský pokrok země. (Mezřický, 2005, s. 145; Moldan a kol., 1997, str. 123).

Principem trvale udržitelného rozvoje se řídí i český zákon o životním prostředí, který jej definuje jako „rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost

uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů“ (Česko, 1992, § 6).

Na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji, která se konala v Rio de Janeiru roku 1992, bylo společné poslání principu trvale udržitelného rozvoje nadto deklarováno programovým dokumentem „Agenda 21“. Jedná se o globální strategický a akční plán světového společenství, který stanovuje konkrétní kroky směrem k udržitelnému rozvoji (Cenia, © 2002 - 2009a). Řeší tedy celosvětové problémy, např. nárůst populace nebo nedostatky ve zdravotní péči v různých oblastech světa. Vhodné podmínky pro zlepšení a udržení sociálního, ekonomického a environmentálního rámce jednotlivých států si potom vytváří každý stát samostatně, přičemž musí dbát na dodržování principů stanovených v Agendě 21.

Česká republika ke splnění celosvětového plánu udržitelného rozvoje vytvořila dílčí program s názvem „Místní Agenda 21“ (dále jen „MA21“). Program uvádí konkrétní nástroje udržitelného rozvoje a jejich aplikaci do praxe. Slouží pro ty obce a regiony, které mají zájem tyto principy uplatňovat a zlepšovat tím životní prostředí svého území. Zásadním principem programu je i to, že se do plánování a realizace udržitelného rozvoje zapojují nejen orgány veřejné správy, ale především i veřejnost dané obce.

V rámci programu MA21 obce a regiony plánují a realizují postupy udržitelného rozvoje, ale také poskytují informace o tom, na jaké úrovni uplatňování MA21 v praxi se v daném momentě nacházejí. Sledování stavu tohoto procesu mohou místní samosprávy využívat jako podpůrný prostředek pro žádosti o granty EU a o podporu z vybraných dotačních titulů jednotlivých resortů či krajů. (Cenia, © 2002 - 2009b)

3.5.1 Programy udržitelného rozvoje ČR

Vláda ČR vytvořila a schválila dva strategické rámce udržitelného rozvoje (dále jen „strategický rámec“) pro dvě pětiletá období a stanovila v nich hlavní i dílčí cíle, které budou postupně naplňovány. Strategické rámce musí být vždy sestavovány tak, aby nerovnosti mezi ekonomickým, sociálním a environmentálním pilířem udržitelnosti vznikaly co nejméně (MŽP, 2004, s. 4). Řeší problémy současné a zároveň musí dbát o vytvoření kvalitního života i pro generace budoucí. Strategické rámce nejsou neměnnými dokumenty, jsou podmíněny historií a v průběhu času se rozvíjejí, doplňují a mění v závislosti na splněných cílech.

Důležitou a především základní funkcí těchto dokumentů je včasné upozornění na existující a potenciální problémy, které by mohly ohrozit přechod ČR k udržitelnému rozvoji. Při vzniku takovýchto problémů je nutné iniciovat opatření, jak hrozbám předejít nebo alespoň zmírnit jejich dopad. Tyto funkce strategického rámce jsou následně ideálním podkladem pro hodnocení stavu, zda se ČR v rámci udržitelném rozvoje zlepšuje či nikoli. (MŽP, 2004, s. 3 - 4)

Zároveň je třeba posuzovat, zda jsou cíle strategického rámce opravdu naplňovány, v jaké míře a v jakém rozsahu. Naplňování cílů je vždy průběžně sledováno a hodnoceno vládou prostřednictvím indikátorů. Ty vláda stanovuje již na začátku schvalovacího období pro Strategický rámec udržitelného rozvoje. Takto zjištěné výsledky jsou posléze pravidelně publikovány v situačních zprávách, které MŽP vyvěšuje na své webové stránky.

3.5.2 Strategický plán pro období 2004 - 2009

První plán byl odsouhlasen usnesením vlády v roce 2004. Poněvadž se jednalo o první strategický plán, bylo v něm formulováno mnoho strategických cílů, které se týkaly všech tří pilířů udržitelnosti - ekonomického, sociálního a environmentálního. Plný text strategického plánu udržitelného rozvoje pro období 2004 - 2009 je možno nalézt na webu MŽP. Vyjmenuji z něj pouze ty cíle, které se týkají tématu mé práce:

- podporovat ekonomický rozvoj respektující kapacitu únosnosti ŽP a zajišťující udržitelné financování veřejných služeb,

- zajišťovat na území ČR dobrou kvalitu všech složek ŽP a fungování jejich základních vazeb a harmonické vztahy mezi ekosystémy, v nejvyšší ekonomicky a sociálně přijatelné míře uchovat přírodní bohatství ČR tak, aby mohlo být předáno příštím generacím, a zachovat a nesnižovat biologickou rozmanitost,

- systematicky podporovat recyklaci, včetně stavebních hmot a zajišťovat ochranu neobnovitelných přírodních zdrojů,

- minimalizovat střety zájmů mezi hospodářskými aktivitami a ochranou ŽP a kulturního dědictví hmotného i nehmotného. (MŽP, 2004, s. 4)

Environmentální pilíř byl následně zformulován do tří hlavních cílů. Aby mohly být tyto obecné cíle naplněny, byly rozčleněny do menších konkrétních kroků.

„Prvním strategickým cílem bylo zajistit na území ČR co nejlepší kvalitu všech složek ŽP, postupně ji zvyšovat a vytvářet tak podmínky pro postupnou regeneraci krajiny, pro mini-

malizaci až eliminaci rizik pro lidské zdraví a pro postupnou regeneraci živé přírody. Zároveň v nejvyšší ekonomicky a sociálně přijatelné míře uchovat přírodní bohatství ČR.“ (MŽP, 2004, s. 37)

U tohoto cíle se vláda zaměřovala především na dodržování stanovených limitů znečišťování ŽP, zvýšení kvality pitné vody, zajištění ochrany půdy před její erozí, přiblížení lesních ekosystémů k takovému stavu, aby byly schopny vykonávat své přirozené ekologické funkce. Zaměřovala se také na omezení znečišťování ovzduší a snížení hlukové zátěže. Při tvorbě územních plánů obcí kladla důraz na větší podíl městské zeleně a snažila se preferovat využívání zdrojů obnovitelných před těmi neobnovitelnými. (MŽP, 2004, s. 37 - 38)

„Druhým strategickým cílem bylo minimalizovat střety zájmů mezi hospodářskými aktivitami a ochranou ŽP a postupně dosáhnout oddělení ekonomického růstu od nárůstu negativních dopadů na ŽP.“ (MŽP, 2004, s. 38)

Zde se vláda zaměřovala na využívání efektivní formy úspor energie, podporu vývoje a aplikace nízkoemisních, nízkoodpadových a energeticky nenáročných technologií a na výrobu ekologicky šetrných výrobků. Na minimalizaci nutných záborů území v rámci výstavby dopravní infrastruktury a při tvorbě územních plánů na přednostní využívání stávajících, již využívaných ploch (brownfields). (MŽP, 2004, s. 38 - 39)

„Třetím a posledním strategickým cílem bylo přispívat, přiměřeně možnostem a významu ČR, k řešení evropských a globálních environmentálních problémů (zejména ohrožení změn klimatu a ozónové vrstvy Země a úbytku biodiverzity).“ (MŽP, 2004, s. 39)

Tyto strategické cíle byly postupně naplňovány vládou prostřednictvím jí dostupných nástrojů, které jsou ve strategických rámcích udržitelného rozvoje taktéž formulovány (např. ekologická daňová reforma nebo projektování a vymezení Územního systému ekologické stability). Následné zhodnocení, v jaké míře či rozsahu byly cíle naplněny, je podrobně rozebráno ve Strategickém plánu udržitelného rozvoje pro současné období. Zde uvádím pouze jeho stručný obsah s výběrem toho nejdůležitějšího.

V prvním strategickém cíli se vláda zaměřovala na zajištění co nejlepší kvality všech složek ŽP nacházejících se na území ČR. Tento cíl je dlouhodobého charakteru, je tedy naplňován postupně. V rámci dílčího cíle zaměřeného na ochranu krajiny a zvěře bylo během plánovaného období (2004 - 2009) nově vyhlášeno prostřednictvím vyhlášek a nařízení několik národních přírodních památek, rezervací, chráněných krajinných oblastí, byly nově

vymezeny zóny ochrany přírody a ptačí oblasti (tj. vymezená území, na kterých je chráněn určitý druh ptactva). Pro planě rostoucí druhy rostlin a volně žijící živočichy krajina bohužel stále neposkytuje zcela vhodné životní podmínky (MŽP a Rada vlády pro udržitelný rozvoj, 2010, s. 52). Téměř 50 % druhů zvířat v ČR je ohroženo a počet ohrožených druhů zvířat stále stoupá. Řadíme mezi ně např. výry, sokoly, čápy, medvědy hnědé či vlky.

Nejvýraznější vliv na zkvalitnění podoby a funkcí vodních ekosystémů mělo napřimování toků a opevnování jejich břehů, výstavba jezů a přehradních hrází, které znemožňují řadě živočichů migraci. Začaly se velkoplošně odvodňovat pozemky a také se rozšířil chov ryb, který naopak napomohl utváření nových umělých vodních nádrží a rybníků. Přirozených vodních nádrží je však stále nedostatek, čímž je ČR prakticky zcela závislá na vodních zdrojích vytvořených z dešťových srážek. (MŽP a Rada vlády pro udržitelný rozvoj, 2010, s. 51 - 54)

Ochrana týkající se lesních porostů je dlouhodobou záležitostí. Vytvořit les s jeho plnými ekologickými funkcemi trvá mnoho let. Na území ČR je stále malé množství vzrostlých lesů, navíc jsou pěstovány stanovištně méně vhodné dřeviny. Lesní porosty nejsou poškozovány pouze jejich těžbou, ale také v důsledku extrémních projevů počasí. Klimatické podmínky představují nebezpečí nejen pro lesní porosty, ale i pro samotnou půdu. Ta při vysokých teplotách vysychá a následný větší objem srážek nedokáže pojmout, čímž dochází k jejímu zrychlenému odtoku. (MŽP a Rada vlády pro udržitelný rozvoj, 2010, s. 51 - 54)

3.5.3 Strategický rámec pro období 2010 - 2015

Na výsledky Strategického plánu udržitelného rozvoje pro období 2004 - 2009 navazuje „Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR“, schválený pro další, současné, pětileté období 2010 - 2015. Environmentální pilíř je zde taktéž rozdělen do tří strategických priorit, které obsahují dílčí cíle.

„Prioritou č. 1 je „Ochrana krajiny jako předpoklad pro ochranu druhové diverzity“. Úkolem vlády je nyní zefektivnění využívání krajiny a tím zpomalení úbytku volné krajiny a nezastavěných ploch. To povede jak ke zvýšení stability a zlepšení funkcí krajiny, tak ke zlepšení biodiverzity. Zkvalitní se řízení využívání přírodních zdrojů a zabrání se jejich nadměrnému čerpání.“ (MŽP a Rada vlády pro udržitelný rozvoj, 2010, s. 54)

Druhou prioritou je „Odpovědné hospodaření v zemědělství a lesnictví“. Tento cíl je stejný jako u Strategie udržitelného rozvoje minulého období. Zavedení zodpovědného lesního hospodářství a zemědělství je zdlouhavý proces. Jedním z nástrojů pro jeho splnění je pěstování různých druhů lesních dřevin, čímž dojde k obnovení přirozených funkcí lesa. Jako obnovitelný zdroj se bude více využívat dřevní hmota, která nahradí jiná paliva, což povede i ke zlepšení ovzduší.

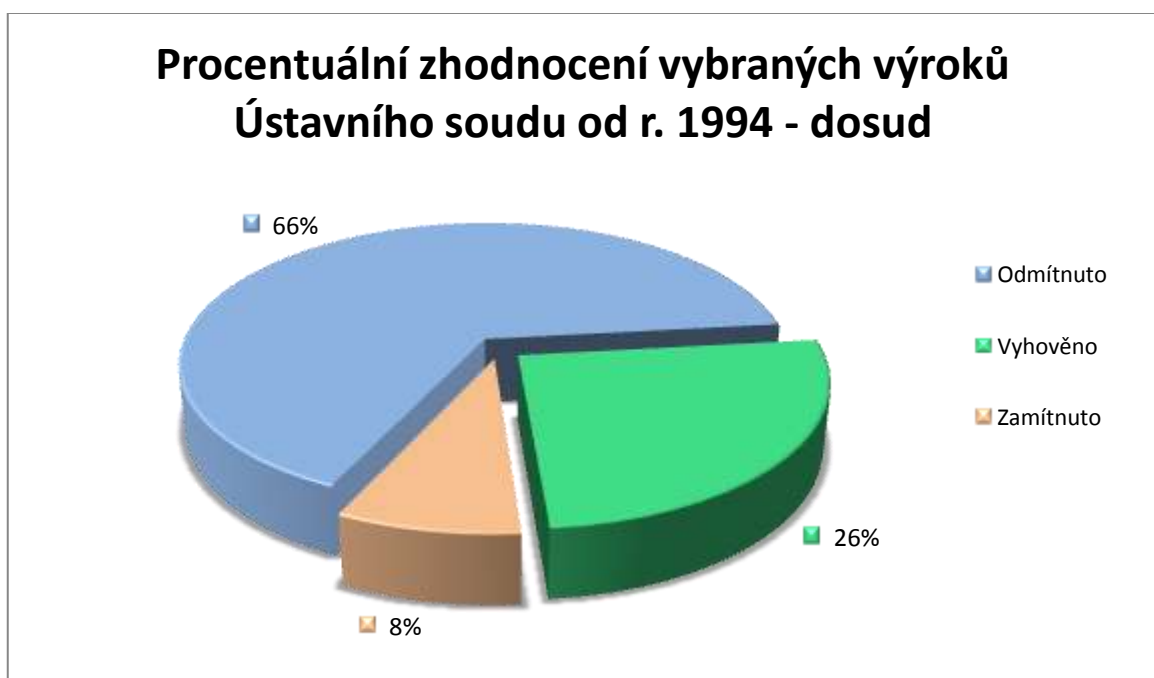
Poslední prioritou je „Adaptace na změny klimatu“. Rámec udržitelného rozvoje se v tomto případě i nadále zaměřuje na efektivní řešení případně vzniklých mimořádných událostí způsobených změnami klimatu. Jedná se především o protipovodňová opatření, která nejsou v současnosti v některých oblastech dostatečná. Dalším cílem je např. snaha o zlepšování stavu vody a zajištění dostatečných vodních zdrojů pro potřeby společnosti. (MŽP a Rada vlády pro udržitelný rozvoj, 2010, s. 57 - 58)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 JUDIKATURA V OBLASTI OCHRANY PRÁVA NA PŘÍZNIVÉ ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Řešení problematiky životního prostředí je velmi náročné nejen z pohledu ekonomických souvislostí, ale především v oblasti právní úpravy. Zajímavý je pohled na judikaturu obecných soudů i Ústavního soudu. Zaměřila jsem se na nálezy Ústavního soudu z období let 1994 - dosud, týkající se práva na uplatnění základních lidských práv v oblasti ŽP.

Ústavní soud se v těchto svých rozhodnutích zabýval zejména stížnostmi na provedení změn v územních plánech obcí ve smyslu zásahu do vlastnických práv stěžovatelů, do práva na zdraví a na příznivé životní prostředí, stížnostmi na omezení vlastnického práva v důsledku vyhlášení ochranného území, návrhy na zrušení některých ustanovení obecně závazných vyhlášek obcí souvisejících s oblastí ŽP, které nebyly vydány v souladu se zákonem, a v neposlední řadě se Ústavní soud zabýval také úmyslným porušením práva fyzickou osobou, přičemž došlo k ohrožení životního prostředí.

Obr. 2. Procentuální zhodnocení vybraných výroků Ústavního soudu v oblasti ochrany ŽP od r. 1994 - dosud

Ve výše uvedeném grafu jsem znázornila přibližné procentuální vyhodnocení, jakým způsobem Ústavní soud při svých řízeních v souvislosti se ŽP rozhodoval. Podané ústavní stížnosti nejčastěji odmítal pro zjevnou neopodstatněnost, tj. plénum Ústavního soudu

se usneslo na závěru, že neshledalo žádné porušení namítaných práv stěžovatele. Další podstatné části ústavních stížností, zhruba čtvrtině, vyhověl s tím, že zrušil rozsudky soudů nižších stupňů. Nejmenší část podaných stížností zamítnul, to znamená, že neshledal návrh důvodným.

Ústavnímu soudu jsou ve velkém množství podávány stížnosti od ministerstev, které navrhují zrušení některých částí nebo celých obecně závazných vyhlášek obcí, z důvodu rozporu se zákony ČR.

Jednou podaných stížností byl např. návrh Ministerstva vnitra na zrušení některých ustanovení obecně závazné vyhlášky města Chrastavy. Vyhláška stanovovala podmínky spalování suchých rostlinných materiálů v otevřených ohništích, zahradních krbech nebo v otevřených grilovacích zařízeních. Navrhovatel dospěl k názoru, že některá ustanovení vyhlášky jsou v rozporu se zákonem, tedy že obec jejich vydáním překročila meze stanovené zákonem. Obec vyhláškou upravovala vztahy, které již byly upraveny zákonem o ochraně ovzduší. Ústavní soud ovšem v průběhu řízení učinil nález dle ustanovení § 35 odst. 1 zákona o obcích, že obec může upravovat záležitosti, které jsou v zájmu obce a jejích občanů. Na základě tohoto faktu byl podaný návrh Ministerstva vnitra zamítnut, poněvadž ustanovení vyhlášky obce Chrastava tím, že udává podmínky, kdo a kdy může spalovat suché rostlinné materiály, předchází dočasnému zhoršení kvality ovzduší. (Nález Pl. ÚS 41/08, 2009)

Z uvedeného soudního řízení vyplývá, že ze zákazu městům a obcím upravovat vztahy obecně závaznými vyhláškami, pokud jsou již upraveny přímo zákonem, mohou existovat výjimky, pokud se jedná o vyhlášky obcí v rámci veřejného zájmu ochrany životního prostředí. Zákony sice všeobecně upravují výkon některých činností, v tomto případě je ovšem lepší, pokud si dané poměry konkrétněji stanoví sama obec. Ta nejlépe zná místní poměry a ví, jaká regulace místních poměrů je nejvhodnější.

Další, velmi časté stížnosti, které Ústavní soud řeší, se týkají nuceného omezení vlastnického práva v důsledku zachování příznivého životního prostředí.

Navrhovatel se v ústavní stížnosti dožaduje náhrady za omezení výkonu vlastnického práva, která byla údajně způsobena zákazem těžby v části hospodářského lesa, na níž byla vyhlášena národní přírodní rezervace (dále jen „NPR“). Ústavní soud tento případ řeší dle lesního zákona, který mimo jiné stanovuje, že vlastníci lesů zvláštního určení jsou povinni strpět omezení při hospodaření v nich a náhrada jim náleží pouze za případně vzniklé zvý-

šené náklady při omezeném hospodaření. V závěru Ústavní soud posuzoval dle judikatury Evropského soudu, zda navrhovateli nárok na náhradu újmy způsobené omezením vlastnictví skutečně náleží. Po posouzení všech relevantních skutečností dospěl k závěru, že státní orgány mohou zasahovat do vlastnických práv, pokud se jedná o veřejný nebo obecný zájem, čímž sledují legitimní cíl, tj. ochranu lesů v NPR. Na těchto podkladech Ústavní soud ústavní stížnost zamítl. (Nález IV. ÚS 2005/09, 2012)

Ze zákona dle tohoto soudního judikátu vyplývá, že ochrana zvláště chráněných území je hodna přísné ochrany státní moci. Kácet dřeviny se zde povoluje pouze v mezích určených ministerstvem. Navrhovatel nemá nárok na náhradu újmy, už jen proto, že mu žádná nevznikla. Vznikl mu pouze ušlý zisk. Obecným zájmem bylo chránit dané území za účelem zlepšení životního prostředí a zachování přirozených funkcí lesa. Těžbu, obnovu, ochranu i výchovu lesa byl tedy vlastník ze zákona nucen ponechat samovolnému vývoji.

Nejen z těchto dvou uvedených judikátů, ale i celkově při pročítání jednotlivých rozhodnutí Ústavního soudu jsem si uvědomila, že se Ústavní soud vždy snaží hájit právo na příznivé životní prostředí, tedy zájem veřejný před zájmem soukromým. I přesto je však snaha prosadit v ČR právo na příznivé životní prostředí vcelku obtížná. Důvodem je, jak již vyplynulo z výše uvedeného grafu, malý počet řešených judikátů v oblasti ochrany životního prostředí. Ústavní soud podané stížnosti v převážné většině odmítá pro zjevnou neopodstatněnost, čímž se dostává do situace, kdy nemá k dispozici dostatečný počet řešených případů, a proto je nucen vycházet z judikatury Evropského soudu, která někdy nemusí být zcela v souladu s tou naší.

5 EMPIRICKÁ SONDA DO NÁZORŮ VEŘEJNOSTI NA UPLATŇOVÁNÍ PRÁVA NA INFORMACE O ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ VE MĚSTĚ KROMĚŘÍŽ

Právo na příznivé životní prostředí a informace o jeho stavu má dle Listiny základních práv a svobod každý občan. V uplatňování těchto práv ovšem spatřuji jisté nedostatky. Abych zjistila, zda se občané o informace o stavu ŽP vůbec zajímají, zda vědí, kde je najít, a zda jsou pro ně srozumitelné, vytvořila jsem dotazník, jenž je přílohou mé bakalářské práce.

Dotazník jsem rozšířila mezi občany města Kroměříže, popř. nejbližších okolních obcí. Abych dosáhla rovnoměrného věkového zastoupení respondentů, postupovala jsem tak, že třetinu dotazníků jsem rozdala svým bývalým spolužákům, kamarádům a známým, s rozdělením druhé třetiny dotazníků mi pomohla matka v zaměstnání mezi její vrstevníky a o vyplnění poslední třetiny dotazníků požádala své známé moje babička. Na základě provedené empirické sondy mohu formulovat doporučení, která předám k možnému využití Odboru ŽP města Kroměříže, s nímž jsem v průběhu realizace mé bakalářské práce osobně komunikovala.

Ze shromážděných výsledků vyplynulo, že starší lidé nad 55 let věku se o dané téma zajímají zřídka. O uplatnění práva na informace o stavu životního prostředí téměř nevědí. Hlavní překážku při zjišťování těchto informací většinou shledávají v tom, že nemají možnost přístupu k internetu, na rozdíl od mladší věkové skupiny. Informace o stavu ŽP jsou totiž poskytovány především prostřednictvím internetových webů, nikoli prostřednictvím tisku.

Zájem o zjišťování informací o stavu ŽP je vyšší v mladších věkových skupinách, stejně jako u skupiny respondentů s vyšším stupněm vzdělání. Z mého průzkumu tedy vyplynulo, že pokud se člověk touto problematikou nezabývá a je již ve vyšším věku vzdálen vlivu environmentální výchovy, většinou takové informace ani nevyhledává.

Převážná většina respondentů odpověděla, že neví, kde zjistit informace o stavu škodlivých látek v ovzduší/vodě/půdě. Více než polovina dotázaných nikdy nevyužila možnost požádat o sdělení informací o stavu ŽP. Alarmujících 40 % odpovědí znělo, že doteď o takové možnosti vůbec nevědělo. Sonda ukázala, že dotazovaní mají problém s tím, kde a jak najít data o stavu ŽP.

K ukázce údajů o míře znečištění vyhledaných na webu Integrovaného registru znečišťování, přes 60 % respondentů uvedlo, že jsou tato data víceméně srozumitelná. Na další otázku, zda uvedeným datům důvěřují, zhruba stejný počet tázaných občanů odpovědělo, že většinou ano.

Pro ukázkou do dotazníku jsem zvolila systém Integrovaný registr znečišťování (dále jen „IRZ“). Jeví se jako nejjednodušší informační systém, poskytující informace o všech společnostech v ČR vypouštějících škodlivé látky do ovzduší, vody, půdy, nebo nakládajících s nebezpečným odpadem, a o množství, v jakém se tyto látky přenáší v odpadních vodách nebo v odpadech. Další povinně zveřejňované informace, jejichž výčet jsem uvedla v kapitole 2.2.3, poskytuje především MŽP, Odbory ŽP některých obcí a firmy ve svých výročních zprávách.

Na webu MŽP jsou uvedeny odkazy na existující informační systémy (dále jen „IS“), přístupné nejen občanům, ale i pro potřeby veřejné správy, např. na Integrovaný systém plnění ohlašovacích povinností, Geoportál, Environmentální helpdesk, IRZ, registr Cites, IS Odpadového hospodářství, IS ochrany přírody a Geologický IS. Respondenti mého dotazníku zjevně o výše jmenovaných IS nevěděli a nebyli schopni jejich právo na informace o stavu ŽP uplatnit.

Na otázku k možnostem zlepšení informovanosti o kvalitě ŽP dotázaní spoluobčané z navržených možností vybrali nejčastěji zveřejnění v tisku. Druhou nejčastější volbou bylo zveřejnění na informačních tabulích v obci/městě. O roznos letáků mělo zájem nejméně respondentů. Několik občanů navrhlo vyvěšení informací v městské hromadné dopravě nebo zlepšení informovanosti prostřednictvím pravidelně konaných besed.

Tyto možnosti uveřejňování nejsou nijak zvlášť ekonomicky nákladné - jsou tedy dostupné jak městu, tak firmám. Výtisk černobílé strany formátu A4 v soukromé tiskárně stojí cca 1,50 Kč. Uveřejnění informací v tisku by stálo asi 250 Kč. Město Kroměříž má navíc možnost zavést pravidelnou rubriku k ŽP v již vydávaném měsíčníku Zpravodaj města Kroměříže nebo v Týdeníku Kroměřížska.

V rámci zlepšení možnosti uplatnění práva na informace o životním prostředí bych dále doporučila městu Kroměříž zvýšit osvětu svých občanů o možnostech vyhledávání a požadování informací. Informovanost občanů začíná cílevědomou výchovou dětí a mládeže ve školách. Znalosti, které děti získají při besedách a přednáškách aktivistů neziskových organizací na téma environmentální výchovy, přenášejí do rodin. Finančně není tato aktivi-

ta nikterak náročná, děje se v rámci práce školy a školních družin. Podobné besedy se mohou konat pro veřejnost v Knihovně Kroměřížska a v rámci Akademie třetího věku. Pravidelná setkávání představitelů města s občany v Kroměříži a přidružených obcích mohou být nejen zdrojem informací o stavu ŽP, ale stávají se navíc i diskusním polem pro vytříbení názorů a přednesení návrhů na možné změny k lepšímu.

6 EKONOMICKÉ SOUVISLOSTI UPLATŇOVÁNÍ PRÁVA NA PŘÍZNIVÉ ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ VE MĚSTĚ KROMĚŘÍŽ

Z důvodu účinné globální ochrany životního prostředí je velmi důležité začít s péčí o životní prostředí nejprve u jednotlivých územních jednotek státu - tedy u měst.

Na příkladu města Kroměříže v této kapitole rozeberu problematiku ochrany ŽP, kterou v tomto správním obvodu vykonává obecní úřad s rozšířenou působností, resp. Odbor životního prostředí Městského úřadu v Kroměříži, v němž je soustředěno celkem 10 jednotlivých úseků této správní agendy. Součástí odboru jsou tedy oddělení:

- ochrana přírody a krajiny a ochrana zvířat proti týrání,
- oddělení myslivosti, rybářství a veterinární péče,
- správa lesů,
- ochrana zemědělského půdního fondu,
- ochrana vod a prostředí.

V rámci své působnosti oddělení ochrany přírody a krajiny vydává souhlasy s umístěním stavby v souladu s vlivem na krajinný ráz, určuje závazná stanoviska k zásahu do významného krajinného prvku předcházející jeho ohrožení a také vydává souhlas ke kácení dřevin. (Odbor ŽP, 2013)

V pravomoci oddělení myslivosti, rybářství a veterinární péče je vydávání a evidence loveckých či rybářských lístků a povolení ke svodu zvířat (tj. soustředění zvířat z různých chovů na určeném místě a k určenému účelu). (Odbor ŽP, 2013)

Správa lesů vyřizuje souhlasy státní správy lesů k vydání územního rozhodnutí a vynětí pozemků z pozemků určených k plnění funkcí lesa. Souhlas s vynětím půdy ze zemědělského půdního fondu vyřizuje Oddělení ochrany zemědělského půdního fondu. (Odbor ŽP, 2013)

Oddělení ochrany vod a prostředí zahrnuje celkem tři správní agendy. Jedná se o Oddělení ochrany vod, Oddělení ochrany ovzduší a Oddělení odpadů. Referenti ochrany vody vyřizují povolení k nakládání s vodami a souhlas vodoprávního úřadu a stavební povolení k vodním dílům. Oddělení ochrany ovzduší se zabývá evidencí zdrojů znečištění ovzduší a poplatky za malé a střední zdroje znečištění ovzduší. Oddělení odpadů eviduje hlášení o produkci a nakládání s odpady, hlášení zařízení ke svozu, odstraňování či výkupu

odpadů, ke zpracování autovraků a elektroodpadu, hlášení provozovatelů skládek odpadů. Také vede seznam oprávněných osob ke sběru, výkupu, využívání a odstraňování odpadů a vydává souhlasy k nakládání s odpady. (Odbor ŽP, 2013)

V oblasti ŽP zastupitelstvo města Kroměříže schválilo pro aktuální období Obecně závaznou vyhlášku města Kroměříže č. 2/2012 k zajištění čistoty ulic a jiných veřejných prostranství k ochraně životního prostředí, zeleně v zástavbě a ostatní veřejné zeleně, Obecně závaznou vyhlášku města Kroměříže č. 4/2012 o místních poplatcích, Nařízení města Kroměříže č. 2/2011, kterým se vymezují oblasti obce, ve kterých lze místní komunikace nebo jejich určené úseky užít ke stání vozidla jen za sjednanou cenu.

Kromě vydávání obecně závazných právních předpisů Odbor ŽP města Kroměříže provádí počáteční pozorování a posuzování fauny a flóry před zadáváním projektů na zlepšení ŽP, likvidaci a zabránění škod při vzniku mimořádných živelných událostí nebo snižování ekologických škod. Finanční prostředky na tyto činnosti město Kroměříž získává vybíráním a vymáháním tzv. obecních daní ve smyslu místních poplatků, poplatku za svoz a sběr komunálního odpadu od občanů. Dalším zdrojem finančních prostředků jsou majetkové účasti na soukromých podnicích, které zajišťují veřejné služby ve vztahu k ŽP. Jedná se o společnost Vodovody a kanalizace Kroměříž, a. s., a společnost BIOPAS, spol. s r. o., která zajišťuje svoz a likvidaci odpadů a provoz sběrného dvora.

Část finančních prostředků z rozpočtu využívá město na vykonávání běžné vlastní činnosti - na mandatorní výdaje, část je určena na projekty, které chce uskutečnit. Vzhledem k tomu, že město má mimo jiné finanční odpovědnost za výsledek projektu, musí si nejprve ujasnit, zda daný projekt může realizovat a nadále udržovat. Zdroje má možnost získat formou příspěvků od státu - ministerstev ČR, ze SFŽP nebo z fondů Evropské unie na realizaci projektů a akcí ke zkvalitnění ŽP. Dotace od všech tří vyjmenovaných poskytovatelů mohou být vynaloženy např. na vybudování zařízení na likvidaci odpadů, na samotnou likvidaci odpadů, na protipovodňová opatření, péči o údržbu krajiny, zalesňování pozemků nebo na výkup pozemku. Smluvní podmínky na poskytnutí dotací zní ve většině případů obdobně. Příjemce dotace musí prokázat, že je dotovaný projekt životaschopný po několik následujících let, resp. trvale udržitelný. Nejprísněji hlídanými dotacemi, co se týče stanovených podmínek jak pro poskytnutí, tak pro čerpání a použití dotace, z pohledu jejich dodržování a následné kontroly plnění, jsou vždy dotace z fondů Evropské unie.

6.1 Projekt na tvorbu příznivého ŽP ve městě Kroměříži

Stejně tak jako každé město, i Kroměříž má zájem na příznivém rozvoji svého území. Proto při svých činnostech uplatňuje principy již zmiňované Místní Agendy 21. V rámci tohoto programu Zastupitelstvo města Kroměříže schválilo účast na projektu „Zdravé město“, který napomáhá ke kvalitnímu a udržitelnému rozvoji města. Projekt naplňuje mezinárodně uznávané cíle místních programů Agenda 21, Health 21 a akčního plánu zdraví a životního prostředí. Podkladem pro jeho realizaci je soubor doporučení s názvem „Plán zdraví“, který uvádí přehled investičních akcí pro zlepšení ŽP ve městě Kroměříž a je pravidelně aktualizován. Město se v tomto projektu zaměřuje na zlepšení veškerých oblastí udržitelného rozvoje - oblast veřejné správy, životního prostředí, vzdělávání, dopravy, podnikání aj. Konkrétními aktivitami projektu jsou např. Den Země, Evropský den bez aut nebo Den bez úrazů. (Deklarace k projektu, 2001)

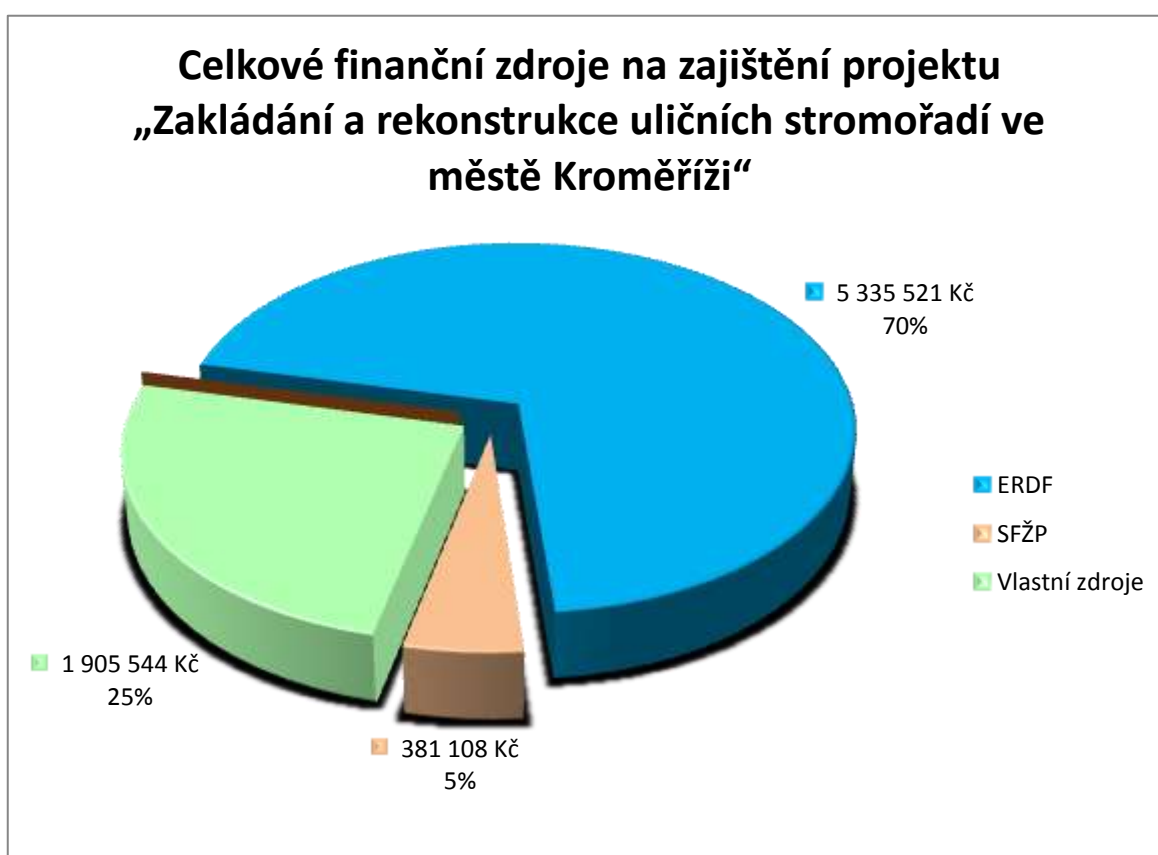
Město Kroměříž musí řešit problémy, jako jsou odstraňování zdrojů prachu a hluku, nedostatečná protipovodňová opatření, nízké využití rekultivovaných skládek, málo místních oblastí s tříděným odpadem, zastaralá evidence míst s ohroženými druhy živočichů a rostlin, odkanalizování a čištění vod v okolních obcích, udržování a doplňování stávající zeleně, zřizování nových parkových ploch se zelení aj. Z mnoha projektů jsem vybrala na ukázkou jeden, který mě zaujal.

Projekt s názvem „Zakládání a rekonstrukce uličních stromořadí ve městě Kroměříži“. Zahnuje vykácení již nevyhovujících, ošetření stávajících a vysazení nových dřevin a obnovu trávníku v místě výsadby. Snahou je zvýšení biodiverzity ve městě, odvrácení havarijního stavu některých dřevin a na to navazující bezpečnost obyvatel města. Jedná se celkem o 17 ulic, ve kterých bude tato revitalizace prováděna. Podle odborného posudku na realizaci projektu byly celkové náklady vyčísleny na necelých osm milionů korun. Byla podána žádost o dotaci z Evropských fondů, která byla minulý rok schválena. (Projekt, 2012)

Posléze se do projektu zapojili také samotní občané, a uplatnili své právo na informace o ŽP. Byli znepokojeni skutečností, že má být bez odůvodnění pokáceno několik set vzrostlých stromů. Strana zelených tedy na základě žádosti občanů vypracovala a rozeslala petici proti zbytečnému kácení stromů v ulici Kollárova. Občané trvali na tom, že některé dřeviny lze pouze ošetřit a jen několik, ne všechny, nahradit novými. Město tedy nechalo vypracovat nový odborný posudek, který dal za pravdu veřejnosti. Nezbytné bude porazit pouze 15 stromů, namísto plánovaných 77. Petice občanů a Strany zelených tedy byla

úspěšná a zastupitelstvo města Kroměříže opětovně projednávalo změnu financování projektu. Ulice Kollárova byla z projektu zcela vyřazena. Finančním dopadem provedených změn je skutečnost, že město bude více zatíženo v rámci dofinancování projektu. Termín realizace se zpozdí o rok.

Z níže uvedeného grafu je patrné výsledné zajištění finančních zdrojů projektu „Zakládání a rekonstrukce uličních stromořadí ve městě Kroměříži“ ve výši 7 622 173 Kč. Tyto údaje jsem zjistila na webu Operačního programu Životního prostředí (dále jen „OPŽP“). Projekt bude ze 75 % dotován z fondů, zejména z Evropského fondu regionálního rozvoje. Město Kroměříž ze svých vlastních prostředků dofinancuje zbylou část nákladů.

Obr. 3. Graf celkových finančních nákladů na zajištění projektu: zpracování vlastní s využitím dat z OPŽP (Chalupa, 2012)

Projekt mohl být lépe naplánovaný předem. Kdyby se občané včas neozvali, zbytečně a necitlivě by byly pokáceny stromy, které jsou stále schopny vykonávat ekologické funkce. Místo jednorázové velmi nákladné akce bych městu doporučila průběžné vynakládání finančních prostředků na údržbu a ošetření dřevin.

Finanční prostředky mohly být využity mnohem efektivněji na budování nových alejí v oblastech, kde je to opravdu potřeba. V názvu zaznívá i „zakládání uličních stromořadí“, v plánu realizace ovšem není uvedeno ani jedno nově založené. V části 6.3 se k tomuto tématu vrátím s konkrétním návrhem.

6.2 Plán a náklady odpadového hospodářství Města Kroměříž

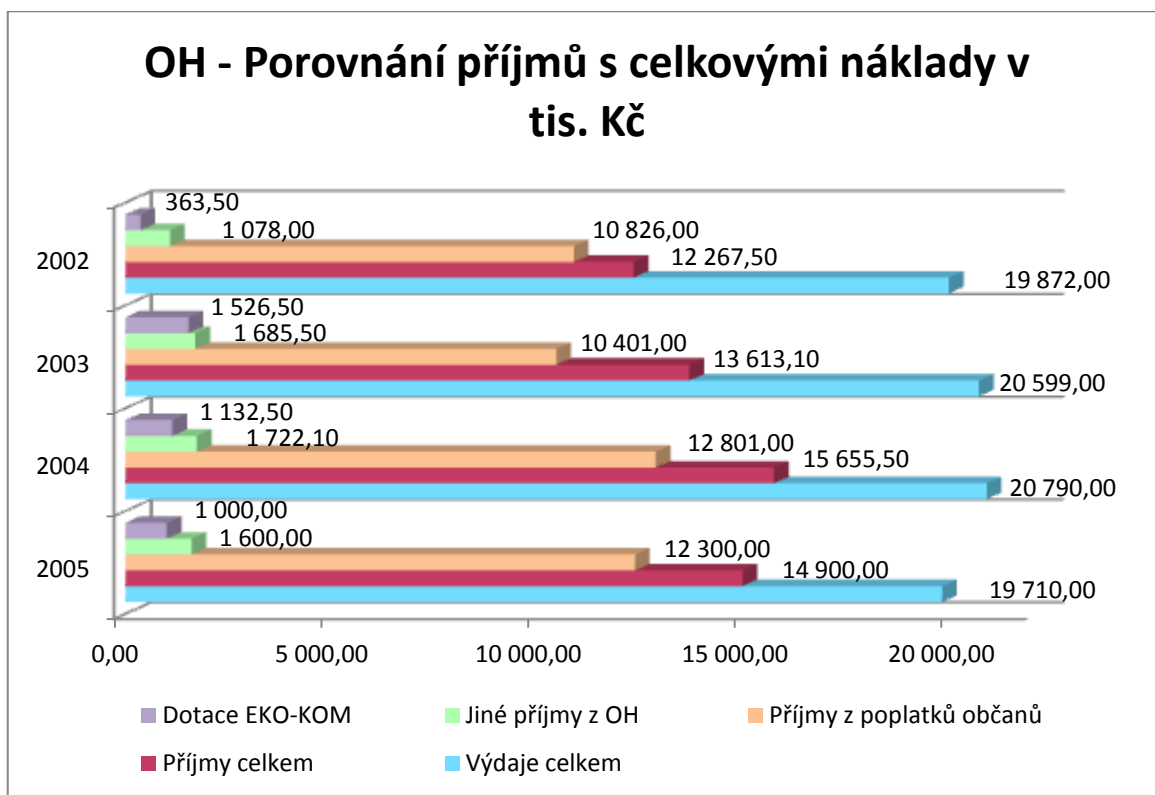
Plán „Zdravé město“ v oblasti ŽP zahrnuje také řešení problematiky odpadového hospodářství. Město Kroměříž sestavuje Plán odpadového hospodářství (dále jen „POH“) vždy na období pěti let. Jeho účelem je zajistit takové nakládání s odpady, aby bylo v souladu se stávající legislativou a s ekonomickým požadavkem co nejnižších nákladů. Město stanovuje a provádí opatření pro předcházení vzniku odpadů, omezování jejich množství a zabránění vzniku nebezpečných látek z nich.

V rámci druhotného využívání vznikajících odpadů město Kroměříž již několik let spolupracuje s firmou EKO-KOM, která se zaměřuje na třídění a recyklaci odpadu na území celé ČR. Společnost EKO-KOM nejenom že obcím usnadňuje plnění povinnosti zpětného odběru a využití obalových odpadů, navíc jim poskytuje paušální odměny za zajišťování zpětného odběru a zajišťování využití třídících kontejnerů. Odměnu lze získat pod podmínkou, že ji město využije pouze na financování vzdělávacích a informačních programů v oblasti odpadového hospodářství pro občany obce, na financování činností týkajících se třídění a druhotného využívání odpadů a na financování systému sběru využitelných komunálních odpadů. (EKO-KOM, © 2011)

Být zapojený do systému EKO-KOM se tedy obci vyplatí. Alespoň v malé míře se jí zvýší příjmy na pokrytí výdajů odpadového hospodářství, občané jsou lépe informováni o třídění a sběru odpadů a v neposlední řadě se ve velké míře šetří ŽP.

Odpadové hospodářství je pro město Kroměříž vysoce nákladovou položkou v řádech několika milionů korun. Jak je patrné z grafu níže, náklady vynaložené na sběr a svoz odpadů, odstranění černých skládek nebo úklid veřejného prostranství, jen z části hradí z příjmů z činností týkajících se odpadového hospodářství. Je to jednak vybírání poplatků od občanů stanovených zákonem a dopočítaných na základě vyčíslení skutečných nákladů města Kroměříž za provoz systému komunálních odpadů vynaložených v předchozím roce. Další část tvoří přijaté odměny z EKO-KOMU a ostatní příjmy odpadového hospodářství,

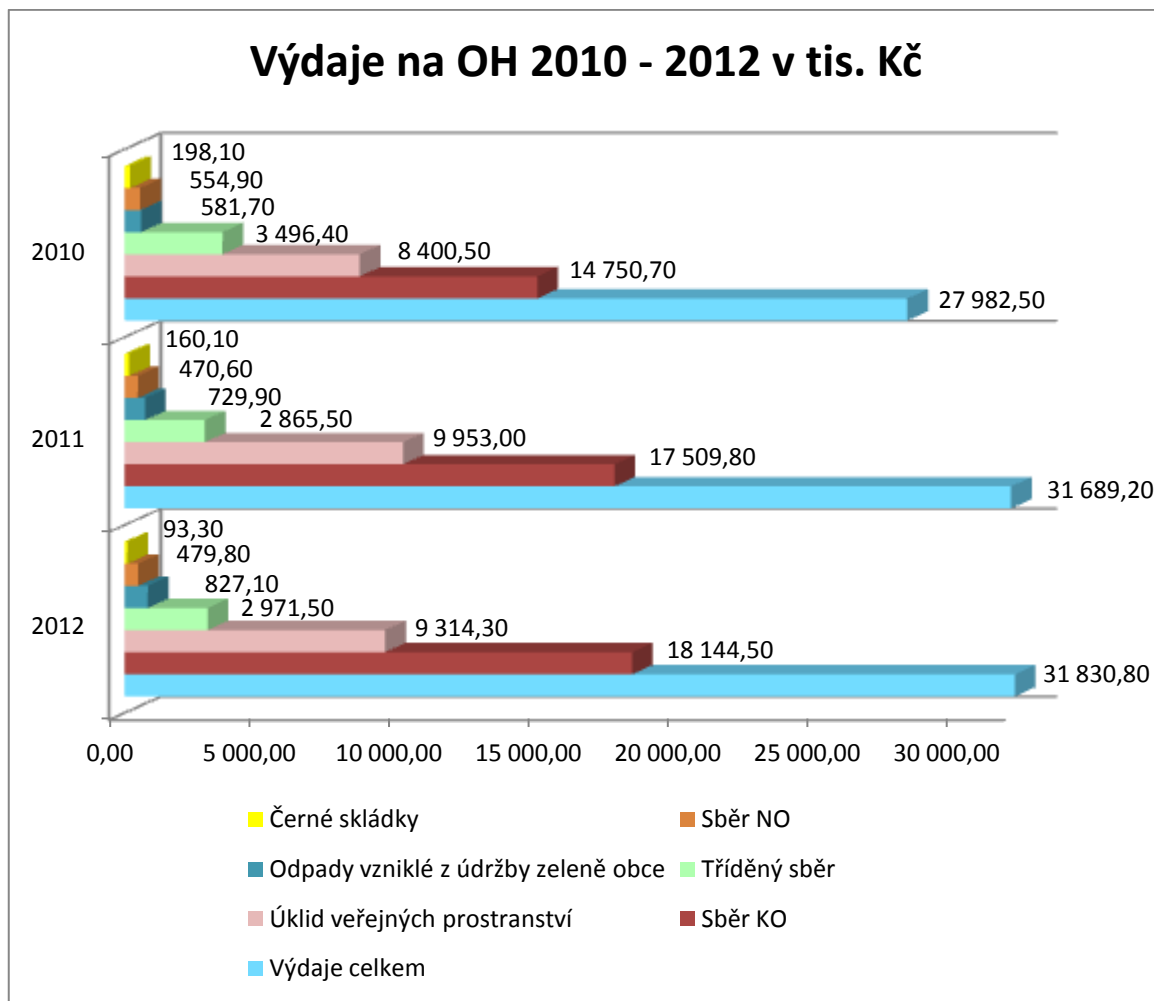
kam lze zahrnout např. poplatky z poskytování sběrného dvora občanům jiných obcí nebo podíly města za prodané suroviny z obchodních společností.

Obr. 4. Graf příjmů z odpadového hospodářství s porovnáním celkových nákladů: zpracování vlastní s využitím dat z webu Města Kroměříž

V dalším grafu nahlédneme do struktury jednotlivých výdajů na odpadové hospodářství města Kroměříže. Největší výdaje jsou v oblasti svozu a odstranění komunálních odpadů, stejně jako ve všech městech ČR. Nejméně stojí likvidace černých skládek, které z Kroměříže a jejího okolí pomalu mizí. Občané na ně sami upozorňují a město se je snaží rekultivovat. Rovněž jsou více využívány služby sběrného dvora, což vede ke zvyšování kvality zdravého ŽP a menší ekonomické zátěži města.

Z grafů je patrné, že oproti roku 2005 výdaje na odpadové hospodářství města Kroměříže narostly o více než 10 milionů korun. Nově se započítávají výdaje vzniklé na údržbu veřejných prostranství.

Obr. 5. Graf výdajů na OH v období 2010 - 2012: zpracování vlastní s využitím dat z webu Města Kroměříž

6.3 Návrhy ke zlepšení ŽP města Kroměříže

Na základě popsaných skutečností a svých zjištění navrhuji následující opatření, která by mohlo město Kroměříž realizovat.

6.3.1 Výsadba nových stromořadí

V kroměřížských ulicích Purkyňova, Štursova a Lutopecká je zjevná potřeba výsadby nových stromořadí. V Purkyňově ulici navrhuji doplnit malý počet stávajících stromů, v prostorách, kde došlo ke zbourání kasáren. Ve Štursově ulici chybí stromy úplně, Lutopecká ulice je výpadovka z města, kde je nutno snížit hluk a prašnost z dopravy.

Projekt by obsahoval výsadbu 30 sakur v Purkyňově ulici, 30 javorů ve Štursově ulici, 20 lip a 20 javorů v ulici Lutopecké. Cena předpěstovaných stromů zjištěná v místních prodejnách činí 350 Kč za sakuru, 310 Kč za javor a 290 Kč za lípu. Dále je třeba připočítat příplatek za zemní bal (plachetku a pletivo) ve výši 30 % a cenu zemních prací.

Cena nových sazenic včetně příplatku činí 41 340 Kč. Cena práce spojená s výsadbou stromů (dovoz, výkop, kotvení, povýsadbový řez, zálivka) činí cca 1 000 Kč/ks, tzn. cena celkem 100 000 Kč. Ošetření a úprava stávající zeleně by vyšla na cca 90 000 Kč. Náklady na projekt celkem by tedy činily 231 340 Kč.

Pokud by město Kroměříž nebylo schopno financovat projekt ze svých vlastních prostředků, mohlo by požádat o příspěvek z OPŽP. Jako možnou úsporu navrhuji využít k pracem při výsadbě a úpravě zeleně pracovníky veřejně prospěšných prací.

6.3.2 Odpadové hospodářství

Z hlediska ekonomických nástrojů ke zlepšení situace ve financování odpadového hospodářství města Kroměříž bych doporučila zvýšení poplatků občanům za svoz komunálního odpadu. Toto rozhodnutí je ale podmíněno novelizací příslušného zákona, která již byla projednávána vládou. Návrhem je zvýšení sazby, kterou si stanovuje město, z aktuální max. částky ročního poplatku na osobu 250 Kč na 750 Kč. Občané Kroměříže v současné době platí základní poplatky za svoz odpadů v celkové výši 492 Kč/osoba/rok. Řekněme, že zhruba 23 000 občanů platí poplatek v základní výši. Pokud by se město rozhodlo tento poplatek zvýšit o 200 Kč na osobu, jeho příjmy by ročně vzrostly cca o 4 600 000 Kč, které by mohlo využít k dalším opatřením v rámci zlepšení městského životního prostředí.

Dalším doporučením je zajištění třídění odpadů v místních lokalitách, ve kterých lidé dosud nemají vůbec kontejnery na třídění odpadů, anebo ve kterých je donášková vzdálenost do kontejnerů větší než 400 m. Tím, že někteří občané města Kroměříže odpady netřídí, vznikají vyšší náklady na jeho třídění před uložením na skládkách. Město by tedy mělo rozmístit více třídících kontejnerů na papír, plasty, sklo, textil, popř. kovy.

V roce 2012 mělo město pronajato od svozové firmy 766 nádob na tříděný odpad, od firmy EKO-KOM bezplatně zapůjčeno 329 nádob. Cena plastového kontejneru o objemu 1100 litrů činí 10 tis. Kč, její pronájem stojí 200 Kč/měsíc. Cena plastové nádoby o objemu 240 litrů činí 1 500 Kč, pronájem stojí 40 Kč/měsíc. Pokud by město koupilo 100 kon-

tejně, muselo by na tento nákup investovat 1 mil. Kč. Pokud by těchto 100 kontejnerů pronajalo, ročně by zaplatilo 240 tis. Kč. Bylo by tedy vhodnější plastové kontejnery koupit do vlastnictví, protože jejich hodnota by se vyrovnala po 4 letech pronájmu. Nejvýhodnější variantou je ale bezplatné zapůjčení kontejnerů od společnosti EKO-KOM.

V roce 2012 město Kroměříž obdrželo v rámci spolupráce se společností EKO-KOM odměnu v částce 1 mil. Kč za zajišťování zpětného odběru a za účast na třídění. Pokud by došlo ke zvýšení počtu sběrných nádob a množství tříděného odpadu, společnost EKO-KOM by mohla vyplatit městu vyšší odměny a bonusy. Zároveň by se zlepšoval stav městského životního prostředí.

6.3.3 Komunitní kompostování

Pro lepší využití bioodpadů navrhuji vytvoření komunitní kompostárny v prostorách stávajícího sběrného dvora města Kroměříže. Zpracovávala by oddělený sběr z domácností a biologické odpady z údržby veřejných ploch. Vyprodukovaný kompost bude využíván jako rekultivační a hnojící vrstva pro veřejné plochy města Kroměříže a pro městskou zeleň, popř. bude rozdán nebo prodán zpět občanům. Dojde k výraznému snížení objemu bioodpadů ukládaných na skládkách, což povede k úspoře nákladů za jejich odvoz a neuložení. Město ušetří finance za nákup hnojiv a může získat výnosy z prodeje kompostu dalším subjektům. Vytvoření kompostárny také přispěje k tvorbě nových pracovních příležitostí.

Investiční náklady projektu by zahrnovaly stavební úpravy a zpevnění ploch, pořízení kontejnerů a nádob, dotřídňovací pás, štěpkovač, manipulátor, překopávač kompostu, rotační síto, příp. další potřebné vybavení.

Odhaduji, že stavební práce by mohly stát asi 8 mil. Kč, kontejnery 840 tis. Kč, dotřídňovací pás 900 tis. Kč, štěpkovač 600 tis. Kč, manipulátor 1 800 tis. Kč, překopávač kompostu 800 tis. Kč, rotační síto 1 500 tis. Kč a rezerva na ostatní vybavení by činila 3 mil. Kč. Odhad celkových nákladů projektu jsem vyčíslila na výši 17 440 tis. Kč.

Následné provozní náklady by se skládaly ze mzdových nákladů, spotřeby PHM a energií, nákladů na údržbu a opravy.

Město Kroměříž by zcela jistě nebylo schopno financovat projekt ze svých vlastních prostředků a využilo by možnosti podat žádost o příspěvek z OPŽP, který by činil až 90 % celkových nákladů projektu.

ZÁVĚR

Ústava a Listina základních lidských práv a svobod představují základ české právní úpravy a garantují základní standard péče o životní prostředí v České republice. Tato bakalářská práce přinesla náhled do právních a ekonomických souvislostí uplatňování práva na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a práva na příznivé životní prostředí, vzhledem k tomu, že klíčovými prostředky environmentální politiky jsou především právo a ekonomické nástroje.

V teoretické části jsem podrobně popsala legislativu, představující právní rámec péče o životní prostředí. Zákonné normy ukládají občanům zásadní povinnost, aby při uplatňování svých práv nepoškozovali a neničili přírodu, která patří všem. Právní úprava zároveň nastavuje podmínky, za jakých ochranu životního prostředí a dodržování základních lidských práv a svobod zajišťuje veřejná moc.

Uvedla jsem rovněž nejpodstatnější makroekonomické aspekty ochrany přírody, určující a omezující možnosti udržení příznivého prostředí. Člověk svými ekonomickými aktivitami významně ovlivňuje kvalitu životního prostředí, na druhou stranu péče o životní prostředí je podmíněna ekonomickými možnostmi člověka. Lidstvo si snad ještě včas tyto spojitosti uvědomilo, důkazem snahy i přes neustálý nárůst uspokojovaných lidských potřeb nesnížit rozmanitost přírody a zachovat přirozené funkce ekosystémů jsou strategické plány udržitelného rozvoje na celosvětové i vnitrostátní úrovni.

Následující praktická část mé bakalářské práce má tři podstatné oddíly. Z rozboru vybraných judikátů Ústavního soudu v oblasti ochrany práva na příznivé životní prostředí vyplývá, že prioritu v rozhodování Ústavního soudu vždy hraje prospěch práva na příznivé životní prostředí, tedy zájem veřejný před zájmem soukromým.

Sonda do povědomí kroměřížských občanů o možnostech uplatnění práva na informace o stavu životního prostředí mi umožnila formulovat doporučení městu Kroměříži, aby zvýšilo osvětu o informovanosti v této oblasti. Environmentální výchovu je velmi důležité a prospěšné zahájit již u malých dětí, vychovávat celé rodiny k lásce a péči o přírodu. U starších občanů je užitečné rozšiřovat jejich dosavadní vědomosti a neomezovat šíření informací pouze na technické prostředky pro ně nedostupné. Odpovědným orgánům se zajisté vyplatí naslouchat názorům a návrhům všech generací ke zlepšení a ochraně jejich nejbližšího okolí.

Prostřednictvím popisu projektů na zlepšení životního prostředí a odpadového hospodářství ve městě Kroměříži jsem se dopracovala k formulaci doporučení pro naše město. Návrhy se týkají výsadby nových stromořadí, zlepšení fungování odpadového hospodářství a zavedení kompostárny. Uvedla jsem rovněž ekonomické souvislosti těchto opatření, a to jak po stránce výdajové, tak příjmové.

Závěrem mé práce lze tedy konstatovat, že zdravé životní prostředí je nákladnou celospolečenskou hodnotou a je velmi náročné udržovat jeho optimální stav. Prostřednictvím důsledného uplatňování účinných právních i ekonomických nástrojů však můžeme všichni, občané, státní správa i samospráva, dosáhnout společného cíle – zastavení devastace přírody při využívání vyčerpateľných i obnovitelných zdrojů, posílení ochrany a zlepšování stavu životního prostředí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografické publikace:

- BLAHOŽ, Josef, 2003. *Právo a životní prostředí: sborník referátů z vědecké konference*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 108 s. ISBN 80-86775-00-3.
- DAMOHORSKÝ, Milan, 2010. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 629 s. ISBN 978-80-7400-338-7.
- FILIP, Jan, 2011. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Dotisk 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 328 s. ISBN 978-80-904083-7-1.
- JANČÁŘOVÁ, Ilona, 2011. *Právo životního prostředí pro bakaláře*. Brno: Masarykova univerzita, 291 s. ISBN 978-80-210-5556-8.
- KINDL, Milan a Ondřej DAVID, 2000. *Úvod do práva životního prostředí*. Plzeň: Západočeská univerzita, Právnická fakulta, 102 s. ISBN 80-7082-689-4.
- MEZŘICKÝ, Václav, ed., 2005. *Environmentální politika a udržitelný rozvoj*. Praha: Portál, 208 s. ISBN 80-7367-003-8.
- MOLDAN, Bedřich a kol., 1997. *Ekonomické aspekty ochrany životního prostředí: situace v České republice*. Praha: Karolinum, 307 s. ISBN 80-7184-434-9.
- PEKÁREK, Milan et al., 2009. *Právo životního prostředí I. díl. 2., přeprac. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 323 s. ISBN 978-80-210-4926-0.
- SEJÁK, Josef, 2005. *Základy udržitelné ekonomie přírodních zdrojů a životního prostředí*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 151 s. ISBN 80-7044-758-3.
- TOŠOVSKÁ, Eva et al., 2010. *Makroekonomické souvislosti ochrany životního prostředí*. Praha: C. H. Beck, 201 s. ISBN 978-80-7400-308-0.
- VEJCHODSKÁ, Eliška, 2009. *Ekonomie a politika městského životního prostředí*. Praha: Oeconomica, 176 s. ISBN 978-80-245-1241-9.

Internetové zdroje:

- Cenia, Agenda 21, © 2002 - 2009a. *Místní Agenda 21* [online]. [cit. 2013-05-02]. Dostupné z: <http://ma21.cenia.cz/Z%C3%A1kladn%C3%ADinformace/Agenda21/tabid/101/language/cs-CZ/Default.aspx>.
- Cenia, Základní informace o MA21 v ČR, © 2002 - 2009b. *Místní Agenda 21* [online]. [cit. 2013-05-02]. Dostupné z: <http://ma21.cenia.cz/Z%C3%A1kladn%C3%ADinformaceoMA21/tabid/85/language/cs-CZ/Default.aspx>.

- Czech Trade. Ekologické daně, © 1997 - 2013. *BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export* [online]. Aktualizováno 23. 2. 2013 [cit. 2013-04-26]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/ekologicke-dane-3532.html#predmet>.
- Deklarace k projektu, 2001. *Zdravé město Kroměříž* [online]. 15. 11. 2001 [cit. 2013-05-14]. Dostupné z: <http://www.mesto-kromeriz.cz/zdrave-mesto/stranka.asp?id=2>.
- EKO-KOM. Odměny a bonusy obcí, © 2011. *EKO-KOM* [online]. 1999 [cit. 2013-05-14]. Dostupné z: <http://www.ekokom.cz/cz/obce-a-mesta/odmeny-obci/odmeny-a-bonusy>.
- CHALUPA, Tomáš, 2012. Seznam akceptovaných žádostí o podporu v rámci operačního programu ŽP schválených řídicím orgánem k poskytnutí podpory [tabulka]. In: *Operační program ŽP* [online]. Praha, 2012. [cit. 2013-05-11]. Dostupné z: <http://www.opzp.cz/sekce/504/prehledy-schvalenych-projektu/>
- CHARVÁT, Radim, 2001. Právo na příznivé životní prostředí. In: *Epravo.cz* [online]. 13. 6. 2001 [cit. 2013-03-30]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/pravo-na-priznive-zivotni-prostredi-9054.html>.
- KÖPPEL, Adam, 2000. Ekonomie: Trh & základní elementy trhu. In: *Adam Köppel home page* [online]. [cit. 2013-04-26]. Dostupné z: <http://www.koppel.cz/VSE/files/bzek01.htm>.
- MŽP, 2004. *Strategie udržitelného rozvoje ČR* [online]. Praha: MŽP, [cit. 2013-05-03]. Dostupné z: [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategie_uzrzelneho_rozvoje/\\$FILE/KM-SUR_CR-20100114.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategie_uzrzelneho_rozvoje/$FILE/KM-SUR_CR-20100114.pdf).
- MŽP a Rada vlády pro udržitelný rozvoj, 2010. *Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR* [online]. Praha: MŽP, [cit. 2013-05-03]. ISBN 978-80-7212-536-4. Dostupné z: [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategie_uzrzelneho_rozvoje/\\$FILE/KM-SRUR_CZ-20100602.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategie_uzrzelneho_rozvoje/$FILE/KM-SRUR_CZ-20100602.pdf).
- Odbor životního prostředí, 2013. *Město Kroměříž* [online]. [cit. 2013-05-11]. Dostupné z: <http://www.mesto-kromeriz.cz/orgstr.asp?orgstr=96&modul=obcan&map=91>.
- Projekty: Zakládání a rekonstrukce uličních stromořadí ve městě Kroměříži, 2012. *Město Kroměříž* [online]. 2012 [cit. 2013-05-11]. Dostupné z: <http://www.mesto-kromeriz.cz/stranka.asp?kod=132&modul=projekty&map=2>.

Právní předpisy:

Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod, 2012. Ostrava-Hrabůvka: Sagit, 240 s. ISBN 978-80-7208-938-3.

Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluver ČR [vid. 29. 4. 2013]

Soudní judikatura:

Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2009 sp. zn. Pl. ÚS 41/08.

Nález Ústavního soudu ze dne 26. 4. 2012 sp. zn. IV. ÚS 2005/09.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Č.	Číslo
Čl.	Článek
ČNR	Česká národní rada
ČR	Česká republika
EU	Evropská Unie
HDP	Hrubý domácí produkt
IRZ	Integrovaný registr znečišťování
IS	Informační systém
Listina	Listina základních lidských práv a svobod
MA21	Místní Agenda 21
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
OECD	Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
Odst.	Odstavec
OPŽP	Operační program životního prostředí
OSN	Organizace spojených národů
Sb.	Sbírka zákonů
SFŽP	Státní fond životního prostředí
Ústava	Ústava České republiky
ŽP	Životní prostředí

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. Hranice produkčních možností ekonomiky (Köppel, 2000)	26
Obr. 2. Procentuální zhodnocení vybraných výroků Ústavního soudu v oblasti ochrany ŽP od r. 1994 - dosud	35
Obr. 3. Graf celkových finančních nákladů na zajištění projektu: zpracování vlastní s využitím dat z OPŽP (Chalupa, 2012).....	44
Obr. 4. Graf příjmů z odpadového hospodářství s porovnáním celkových nákladů: zpracování vlastní s využitím dat z webu Města Kroměříž.....	46
Obr. 5. Graf výdajů na OH v období 2010 - 2012: zpracování vlastní s využitím dat z webu Města Kroměříž	47

SEZNAM PŘÍLOH

P I Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dle Listiny základních lidských práv a svobod má každý člověk:

právo na příznivé životní prostředí a

právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů.

Obracím se na Vás s prosbou, milí respondenti, abyste mi pomohli vyplněním dotazníku zpracovat část mé bakalářské práce na téma uplatňování práva na informace o ŽP.

1. Váš věk: 20 - 35 35 - 55 nad 55
2. Vzdělání: základní středoškolské vysokoškolské
3. Zajímáte se o stav životního prostředí ve Vaší obci/městě?
 velmi intenzivně občas
 spíše ne vůbec ne
4. Víte, kde zjistit informace o stavu škodlivých látek v ovzduší/vodě/půdě?
 ano ne
5. Využil/a jste někdy možnosti požádat o sdělení informací o stavu životního prostředí?
 ano, několikrát
 ano, jedenkrát
 ne, nevyužil
 o takové možnosti jsem doteď nevěděl
6. Máte možnost přístupu k internetu a vyhledání informací o životním prostředí?
 ano, denně ano, občas
 velmi omezeně vůbec ne
7. Jsou pro Vás poskytované informace z níže uvedené ukázky dat o míře znečištění z webu Integrovaného registru znečišťování srozumitelné?

Organizace/provozovna	Úniky do ovzduší [kg/rok]	Úniky do vody [kg/rok]	Úniky do půdy [kg/rok]	Přenosy v odp. vodách [kg/rok]	Přenosy v odpadech [kg/rok]
INTERKOV spol. s r.o.					
INTERKOV spol. s r.o. Benešov nad Ploučnicí					
Ni a sloučeniny (jako Ni)	0	0	0	0	881,5 [MJR]
MAGNETON a.s.					
MAGNETON a.s.					
Kadmium a sloučeniny (jako Cd)	0	0	0	0	5,2 [EJR]
Měď a sloučeniny (jako Cu)	0	0	0	0	7352 [EJR]
Styren	482 [C]	0	0	0	0
Zinek a sloučeniny (jako Zn)	0	0	0	0	3798 [EJR]
A.S.A., spol. s r.o.					
Zařízení k úpravě, využívání a odstraňování odpadů, Biodegradační plocha, Svaloviště					
Olovo a sloučeniny (jako Pb)	0	0	0	0	90,59 [MJR]
1. SČV, a.s.					
ČOV Příbram					
Kadmium a sloučeniny (jako Cd)	0	0	0	0	20 [MJR]
Olovo a sloučeniny (jako Pb)	0	0	0	0	181 [MJR]
Rtuť a sloučeniny (jako Hg)	0	1,18 [M]	0	0	0
Zinek a sloučeniny (jako Zn)	0	0	0	0	2868 [MJR]

- ano rozumím všemu
- víceméně rozumím
- spíše nerozumím
- nerozumím vůbec

8. Máte důvěru k již zveřejněným/poskytnutým informacím o stavu životního prostředí?

- ano, jsou naprosto důvěryhodné
- ano, většině důvěřuji
- spíše nedůvěřuji
- nevěřím vůbec

9. Jaké návrhy na zlepšení informovanosti o kvalitě životního prostředí byste ve Vaší obci/měště doporučil/a?

- zveřejnění v tisku
- zveřejnění na informačních tabulích v obci/měště
- roznos letáků do schránek v obcích/městech
- jiná možnost, uveďte jaká:

Velice Vám děkuji za pomoc a vyplnění dotazníku.